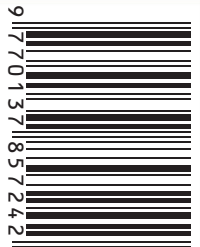

AUŠRA

www.e-ausra.pl

05
ISSN-0137-8570
Nr indeksu 351806

Nr. 5 (894) 2024 03 1-15 Kaina (Cena) 2,00 zł (VAT 8 %) Tiražas (Nakład) 1000 egz.

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

- BLOKADA, KURIOS PAVYKO IŠVENGTI – **Petras Maksimavičius** ... 3
 PASIRINKIMO AKIMIRKA – **Rytis Motiejūnas** 5

ŠVIETIMAS

- GIMTOJI KALBA – MŪSŲ VIDINIS GROŽIS IR GYVENIMO PAŠVAISTĖ –
Onutė Karaneckaitė 9
 DIDYSIS „LIETUVIŲ KALBOS ŽODYNAS“ ATKELIAVO Į SEINŲ „ŽIBU-
 RIO“ MOKYKLĄ – **Monika Vaicekaskienė** 10

MINĖJIMAI

- 10-ASIS ŽYGIS „PROTĖVIŲ VALDOVŲ IR PARTIZANŲ KOVŲ KELIAS“ –
Jurgita Stankauskaitė 7
 KNYGNEŠIAI – SEINŲ KUNIGŲ SEMINARIJOS AUKLĖTINIAI – **Janina**
Macukonienė 13
 ŽODŽIO ŠVIESOJE – **Lilija Valatkienė** 17

KALBOS KERTELĖ

- AR TIKRAI NESVARBU, KAD LIETUVIŲ KALBA – GRAŽIAUSIA PASAULYJE?
 – **Alina Laučienė** 11

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

- IŠ LIETUVIŲ KOVŲ DĖL GIMTOSIOS KALBOS TEISIŲ SEINŲ DIECEZIJO-
 JE – **Bronius Makauskas** 19

ŽMONĖS

- MOKYKLA. KOKIOMIS SĄLYGOMIS MOKĖMĖS? – **Vytautas Pečiulis** 21

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

- LIETUVOS ŽINIASKLAIDA 26

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,
 ul. A. Mickiewicza 23
 tel. (+48) 87 5161 416
 www.e-ausra.pl
 ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
 16-500 Sejny,
 ul. Wileńska 9
 tel. / faks. (+48) 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
 Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
 Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
 Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė
 KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
 Rasa Žukauskienė, Jurgita Stankauskaitė,
 Irena Jakubauskienė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2024-03-13

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
 nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai
 sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
 Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
 SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

2024 metų sausio 10 dieną Lenkijos Respublikos
 vidaus reikalų ir administracijos ministras patvir-
 tino ekspertų rekomenduojamų dotuojamų pro-
 jektų sąrašą. „Aušros“ ir „Aušrelės“ leidybai skyrė
 406 000 zł.

*Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie
 może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem
 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.*

*Leidinyje reiškiamas tik autoriaus (-ių) nuomonė ir ji
 negali būti tapatinama su oficialia Vidaus reikalų ir
 administracijos ministro pozicija.*

Viršeliuose:

Kovo 11-osios minėjimas Kampučiuose
 (Valdo Žilionio nuotr.)

Blokada, kurios pavyko išvengti

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Lenkijoje ir Vakarų Europoje vykstantys ūkininkų protestai vertinami nevienareikšmiai. Vieni sako, kad tai vienintelis būdas atkreipti valdžios dėmesį į jų problemas. Kiti mano, jog tai daroma politiniais sumetimais, ypač Lenkijoje, kuri ruošiasi savivaldos rinkimams. Dar kiti šiuose protestuose mato Rusijos užslėpto hibridinio karo elementų. Nežinau, kaip yra iš tikrųjų. Matyt, ir vieni, ir kiti siek tiek teisūs. Tai gana sudėtingi klausimai, todėl valdžios atstovai stengiasi kiek įmanydami išvengti didesnių neramumų, ypač kai protestai įgauna įvairias formas, kurios ne visiems patinka.

Kiek teko girdėti, Vilniaus gyventojai gyrė Lietuvos ūkininkus, kurie pasirinko gan modernią protesto formą. Suvažiavę prie Seimo, jie tvarkingai išrikiavo savo traktorius ir išsakė reikalavimus. Niekas nedaužė langų, netrukdė eismui

– kitaip sakant, dėl šio protesto nenukentėjo eiliniai gyventojai, kurie kiekvieną dieną taip pat turi savų rūpesčių. Kas skuba į darbą, kas vaikus veža į mokyklą ar tiesiog dirba, naudodamiesi savo transporto priemonėmis. Ar toks protestas buvo veiksmingas? Nežinau. Tačiau gyventojai neliejo pykčio ant protestuotojų, o dažnai ir visiškai pritarė jų argumentams.

Seinuose kartais sudėtinga vakare išeiti į lauką pasivaikščioti, kadangi net sunku įsivaizduoti, ką žmonės kūrėna krosnyse. Čia oro tarša žymiai didesnė nei didmiesčiuose.

Kiek kitaip protestai vyksta Vakarų Europoje, kur matome deginamas padangas, gatvėse pilamus grūdus ar atliekas. Lenkijoje kai kuriose vietose taip pat netrūko emocijų. Čia kai

kur blokuojami keliai ir eiliniai gyventojai patiria nemažai sunkumų. Pagrindiniai protestuotojų argumentai susiję su nelegalaus ukrainietiško grūdų gabenimo į Lenkiją sustabdymu bei Europos Sąjungos institucijų propaguojamu vadinauju „Žaliuoju susitarimu“ (pasak ūkininkų, jis prives prie derliaus ir tuo pačiu pajamų mažėjimo bei galų gale žemės ūkio Lenkijoje žlugimo).

Panašius šūkius iškėlė taip pat ūkininkai, kurie kovo 1 d. pradėjo protesto akciją Lietuvos ir Lenkijos pasienyje, šalia pagrindinio abi šalis jungiančio kelio Budziske. Ši akcija įdomi dėl kelių priežasčių.

Manau, kad kilo rimtas pavojus (kai rašau šį straipsnį, protestas dar tęsiasi, todėl nežinau, kaip baigsis), jog protestuotojų grasinimai blokuoti Budzisko–Kalvarijos sienos

perėją gali būti įgyvendinti. O tai būtų nemažas smūgis ypač Lietuvos ekonomikos interesams ir, be abejo, kultų nereikalinga sumaištis vadinamajame Suvalkų koridoriuje. Lietuvos pasieniečių paskaičiavimais, jeigu bent kelias valandas būtų blokuojamas šis kelias, sunkvežimių eilė labai greit nusidriektų iki pat Kauno. Todėl Lietuvos ir Lenkijos tarnybos labai rimtai pažvelgė į šiuos grasinimus. Prasidėjus protestui į pasienio punktą atvažiavusi Palenkės vicevaivada Eva Kulikowska (Ewa Kulikowska) pažymėjo, kad vasario pabaigoje Balstogėje įvyko keli vaivadijos krizių valdymo grupės pasitarimai, kurių

Protesto organizatoriai ir dalyviai

Petro Maksimavičiaus nuotr.

Prie Budzisko sienos perėjos

Petro Maksimavičiaus nuotr.

metu svarstyti įvairūs kylančios problemos valdymo modeliai. Panašiai, matyt, buvę ir Lietuvoje. Prasidėjus protestui į Budziską atvyko Lietuvos muitinės, sienos apsaugos, policijos vadovai bei Vyriausybės atstovai, kurie taip pat tikino turintys alternatyvius sprendimus, jeigu būtų pradėtas kelio blokavimas. Gal keistai nuskambės, tačiau grasinimai blokuoti Budzisko–Kalvarijos sienos perėją leido Lietuvos ir Lenkijos tarnyboms išbandyti, kaip efektyviai bendradarbiaujama, keičiamasi informacija, pasiruošta galimoms būsimoms krizėms suvaldyti. Tai gera patirtis. Taigi galima teigti, kad kelio blokavimo klausimas buvo išspręstas dar net blokadai neprasidėjus.

Verta atkreipti dėmesį ir į tai, kad protesto akciją surengė ūkininkai, atvykę iš gretimos Varmijos Mozūrų vaivadijos. Bent man neteko matyti mūsų krašto žemdirbių. Prasidėjus protestui, organizatoriai patikino, kad kelio neblokuos, tačiau nori paskatinti Lenkijos tarnybas atidžiau tikrinti sunkvežimius, o nustačius, jog gabenami grūdai, išsiaiškinti jų kilmę. Pasak jų, daug faktų liudija, kad ukrainietiški grūdai, vežami per

Lenkijos teritoriją į Lietuvą, kur jie turėtų patekti į Klaipėdos jūrų uostą (tolesniam transportui), pakeitus transporto dokumentus, grįžta atgal į Lenkiją kaip Bendrijos produktai. Taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad per Lietuvą į Lenkiją keliauja rusiški ir baltarusiški grūdai (kurie įvežami iš Latvijos).

Kaip yra iš tikrųjų, sunku pasakyti. Lietuvos tarnybos aiškina, kad didžioji grūdų dalis gabenama traukiniais ir ši statistika gerai žinoma, tuo tarpu gabenti juos tokiais atstumais sunkvežimiais tiesiog ekonomiškai neapsimoka. Kita vertus, kaip tikino protesto organizatoriai, paskelbus apie ketinimus atidžiau tikrinti, ar sunkvežimiais neįvežami grūdai iš Lietuvos, šiame Lenkijos regione veikiančios grūdų perdirbimo įmonės iš anksto padidino jų atsargas, žinodamos, kad kol vyks protestas, vežėjai grūdų per sieną neveš.

Prasidėjus protestui nustebino dar vienas dalykas. Į pasienį atvažiavo daug žurnalistų iš Lietuvos, kurie norėjo operatyviai perteikti informaciją, kas vyksta Budzisko–Kalvarijos sienos perėjoje. Mano manymu, jie gerokai persistengė. Dar tą pačią dieną mirgėjo

pranešimų antraštės: „Tiesiogiai iš blokuojamo pasienio“, „Kelias dalinai užblokuotas“, „Lenkų ūkininkai blokuoja kelią“, „Rekomenduojame nevykti į Lenkiją“ ir kt. Nieko panašaus nebuvo. Net patys protesto organizatoriai, bendraudami su žurnalistais, vienareikšmiai pabrėždavo, kad jokie kelio neblokuos, nestabdys ir netikrins sunkvežimių, kadangi neturi tokios teisės. Jų tikslas kitas – paskatinti Lenkijos tarnybas atidžiau tikrinti, ar į Lenkiją neįvežami nežinomos kilmės grūdai.

Taigi ūkininkai dalinai savo tikslą pasiekė. Atkreipė dėmesį į galimą problemą, šiek tiek pasireklamavo artėjant savivaldos rinkimams ir paskatino operatyviau ir geriau tarpusavyje bendradarbiauti įvairias Lietuvos ir Lenkijos tarnybas. Tai galbūt ateityje padės spręsti panašias problemas.

O kaip su „Žalioju susitarimu“, kurį nori įgyvendinti Europos Sąjungos institucijos? Lenkijos vyriausybė gan vienareikšmiai pasisako prieš jo įgyvendinimą netolimoje ateityje, kadangi supranta, kad žemės ūkiui jis atneš nemažai apribojimų ir dėl to kils papildomų problemų. Ar Lenkijos ir Lietuvos žemės ūkis taip labai prisideda prie klimato kaitos? Tikriausiai ne, tačiau kai ką šioje srityje reikėtų pradėti sparčiau daryti. Seinuose kartais sudėtinga vakare išeiti į lauką pasivaikščioti, kadangi net sunku įsivaizduoti, ką žmonės kūrėna krosnyse. Čia oro tarša žymiai didesnė nei didmiesčiuose. O kaip su pesticidais? Ar nevertėtų jų naudojimo apriboti, kad vaikai ir anūkai ateityje išvengtų sunkių susirgimų ir sveikiau maitintųsi? Norint tikriausiai galima rasti šiokių tokių šių problemų sprendimų, kurie tenkintų visų interesus.

Pasirinkimo akimirka

RYTIS MOTIEJŪNAS

Ilgai delsusi, žiema pagaliau nusprendė pasitraukti. Naktimis dar spūsteli šaltukas, tačiau dienas puošia saulėti, pavasariški orai. Jau parskrido visi šiltuosiuose kraštuose žiemoję paukščiai. Gamta bunda dar vienam gyvybės ciklui. Tačiau didžiausias pavojus visiems Žemės gyviams pasirodo besantys ne gamtos kataklizmai, o žmogus. Štai Kremliaus vadovas savo kalboje šalies gyventojams žada karines pergales ir mosuoja branduolinio ginklo kuoka. Kas, kad gautų tokia pat kuoka atgal į dantis, bet akiplėšiškas užpuolikas tikisi, jog suglumę vakariečiai atsitrauks, palikdami ukrainiečius likimo valiai. Tai yra svarbiausia akimirka – ar galima nusileisti blogiui vien dėl to, kad jis turi atominį lagaminėlį su raudonu mygtuku?

Padėties rimtumą pradėjo suvokti net Prancūzijos prezidentas, karo pradžioje juokinęs visą pasaulį telefono pokalbiais su rusų vadovu. Prancūzas liko kvailio vietoje ir jau kalba, kad reikėtų ne tik suteikti Ukrainai kuo daugiau ginklų, bet ir patiems rimtai apsiginkluoti. Žinoma, kad kol ukrainiečiai kovoja, Europa dar turi laiko. Laiko savo pačių gynybai. Susigriebė visi, turintys nelaimę gyventi rusų pašonėje. Juk ne iš gero gyvenimo amžinai neutralios Suomija ir Švedija panorą įstoti į NATO!

Pagaliau galime pasveikinti su naryste šiame aljanse ir švedus, nepaisant visokių trukdžių (suomiai įstojo jau anksčiau). Tačiau net ir prasidėjus tretiesiems karo metams pasigirsta labai keistokų „taikytojų“ balsų. Su nuostaba komentuojama paskutinį Popiežiaus interviu apie ukrainiečiams siūlomas derybas ir

baltas vėliavas. Šis pontifikas nuo pat 2022 m. vasario stebina pasaulį savo elgesiu karo Ukrainoje klausimu. Per šį laiką jis nė karto nepasmerkė užpuolikų, bet vis pakalba pro šalį. Visi kraipė galvas, kai rusų katalikų jaunimas Pranciškaus buvo paragintas semtis įkvėpimo iš savo XVIII a. imperialistų valdovų. Dabar ir keistokų derybų siūlymas. Vatikano diplomatai vis teigia, kad pontifikas vėl neteisingai suprastas... Galima tai aiškinti jo garbingu amžiumi ar aplinkybe, kad jis kilęs ne iš Europos ir menkai suvokia šio žemyno realijas. Bet kas paneigs, kad toks elgesys palengva griaua Bažnyčios autoritetą?

XXX

Lietuvoje, likus iki Seimo rinkimų geram pusmečiui, galime pradėti sumuoti šios vyriausybės atliktus ir neatliktus darbus. Dar COVID-19 epidemijos metu valdančiuosius kairiuosius pakeitę vadinamieji dešinieji puikavosi savo jauna, progresyvia (kiek ministrių-moterų!) ir skaidraus elgesio standartus žadėjusia vyriausybe. Tačiau paaiškėjo, kad daugelis pažadų taip ir liko pažadais, o dabar net ir valdžiai palankios sociologinės apklausos didžiausiai valdančiųjų partijai žada tik trečiąją ar ketvirtąją vietą. Mažesniosioms koalicijos partnerėms (dvi liberalios partijos) žadama dar mažiau. Pergalę Seimo rinkimuose visi prognozuoja opoziciniams socialdemokratams, tačiau šie netikėtai net nesiūlo savo kandidato Prezidento rinkimuose, pareiškę, kad jiems tinka ir dabartinis valstybės vadovas.

Žadėję nekelti mokesčių, konservatoriai palengva įvedinėjo naujus mokesčius ir net buvo užsimoję

pakeisti visą mokesčių sistemą, bet susiginčijo su koalicijos partneriais ir atsitraukė. Įvairių europinių direktyvų vykdymas sulaukė smarkaus ūkininkų pasipiktinimo. Sostinėn sudardėję tūkstančiu galingų traktorių ūkininkai gavo vyriausybės pažadą įvykdyti jų reikalavimus, išprokuotus valdžiai nuolankiai vykdant „žaliojo kurso“ direktyvas iš Briuselio. Nepaisant valdančiųjų mylėtojų pasipiktinimo, Vilniaus gyventojai pasitiko atvykėlius labai šiltai, o ir atvykėliai elgėsi kultūringai. Džiaugėsi ir sostinės kavinės bei viešbučiai, gavę papildomo pelno. O kad protestuotojai nėra rusų paveikti provokatoriai (kaip bando įrodyti kai kurie politikai), rodo jau šių dienų įvykiai, kai kvailomis eurobiurokratų direktyvomis pasipiktinę protestuoja visos ES ūkininkai, beje, ir lenkai.

Kol vienas aktyvus žurnalistas visuomenininkas tikrina savivaldybių ir Seimo narių kanceliariinių išlaidų ataskaitas (vadinamasis čekiukų skandalas), pro valdžios akis kažkaip praslydo žymiai stambesnė afera. Išraudę ir mikčiojantys deputatai atidavinėja šimtus ar po keletą tūkstančių neteisingai iššvaistytų eurų, o vienas jaunas bankininkas sugebėjo pralošti [?] beveik 30 mln. eurų. Tie pinigai ne jo, o buvo skirti būsimojo Vilniaus stadiono statyboms! Trumpai priminsiu tą istoriją – stadiono Šeškinėje statyba pradėta dar sovietinės eros pabaigoje, ji daug kartų stabdyta ir vėl pradėta. Tam išleisti keli šimtai milijonų litų. Šiomis dienomis buvo griaujami jo dar aname amžiuje pastatyti pamatai. Mat sostinės valdžia susitarė su vienais verslininkais, kad šie už jiems suteiktą daugiamilijoninę paskolą

pastatys toje vietoje ne tik stadioną, bet ir daugybę visokių papildomų pastatų, pradedant prekybos centrais, baigiant vaikų darželiais.

Skandalas kilo didžiulis. Lošikas, pasinaudojęs svetimais pinigais, pats pasidavė valdžiai, bet pinigų nėra. Šiais laikais jų niekas maišuose nelaiko, jie pradingo internetinių pervedimų tyruose, galų nesurasi. Tačiau naujasis miesto meras Benkuskas užsispyrė. Jis surado naują privatų investuotoją, kuris pasižadėjo tikrai pastatyti tą nelemtą stadioną. Bet kartu pasakė, kad be darbų kainų indeksavimo (taip dabar vadinamas ne visada pagrįstas statybų pabranginimas) keletą kartų jis net piršto nepajudinsias!

Svarbu pažymėti porą momentų. Naujasis gelbėtojas yra tas pats žmogus, kuris prieš keliolika metų taip pat „gelbėjo“ dar sovietinių sostinės Žalgirio stadioną. Tada jis irgi žadėjo, kad ten bus ir stadionas, ir dar daug ko. Stadiono ten jau nėra, bet pristatyta daug biurų ir ofisų

pastatų. Juk tai auksinė miesto vieta! Galima būtų numoti į tai ranka. Kas, kad mūsų futbolininkai pastaraisiais metais nepralaimėjo gal tik Gibraltaro ar Vatikano futbolo rinktinėms (juokauju, žinoma). Reprezentacinio stadiono Vilniuje reikia, bent tam, kad nereikėtų tarpvalstybinių rungtynių žaisti suremontuotame sename Kauno stadione. Tegul stato tą stadioną, bet už savus pinigus. Tačiau liūdniausia, kad visa tai bus daroma už mūsų, visų mokesčių mokėtojų, pinigus. Dabar jau kalbama apie 50, o gal ir 150 milijonų eurų. Abejotina, ar ši kaina galutinė.

Ar pasibaigs ši istorija laimingai? Tikėkimės. Bet šiaip žmonės kraipo galvas – kai estai su latviais pradeda statyti pasienio įtvirtinimus prieš Rusijos sieną (estai, sako, ją net minuoja), mūsų šaliai žada išleisti milžiniškas lėšas tokiems ne pirmo būtinumo objektams. Ar tai tikrai dabar būtina? Prieš keletą savaičių paskelbta „valdiškų“ ekspertų analizė nustatė, kad geopolitinės grėsmės

mūsų valstybei tik didės. O laiko joms pasiruošti lieka visai nedaug. Bet valdantieji paskendę tarpusavio rietenose, kas gi labiau rūpinasi šalies gynyba (prezidentas ar vyriausybė), ir vis tikisi, kad mus apgins kas nors kitas. Dabar jau kalbinama Lenkija, laukiama vokiečių brigados. Na taip, yra NATO, bet ar mes patys žadame Lietuvą ginti?

XXX

O štai Punsko ir Seinų krašto džūkai ne tik džiugina saviškius savo meno kolektyvais, bet ir garsina kraštą Lietuvoje. Ką tik pasibaigusį „Dainų dainelės“ konkurso etapą Vilniuje laimėjo dvi sesutės iš Punsko. Šaunuolės! Sveikinimai! Turtingas mūsų kraštas talentų, įvairių menininkų. Tačiau būtina padėkoti ne tik pačioms konkurso dalyvėms, bet ir jų mokytojai iš Alytaus. Labai dažnai mokytojai, atvykę iš Lietuvos, padeda atrasti ir ugdyti vietos atlikėjus. Nuoširdžiai ačiū ir jiems!

SVEIKINAME

**Odeta, Inesą ir Gretą
Nevulytes,**

sėkmingai pasirodžiusias
„Dainų dainelės“
konkurse,
ir mergaites
paruošusią mokytoją
Egidiją Grimalauskiene.

Sesės Odeta ir Inesa jau
tapo laureatėmis!

10-asis žygis „Protėvių valdovų ir partizanų kovų keliais“

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Vasario 24 dieną Punsco krašte vyko jubiliejinis – dešimtas žygis „Protėvių valdovų ir partizanų kovų keliais“, sutapęs su karo Ukrainoje antrosiomis metinėmis. Pėsčiųjų žygių asociacija, kasmet žygius organizuojanti tik Lietuvos teritorijoje, šiais metais sumanė jį surengti kitapus Lietuvos – etninėse žemėse, Punsco krašte. Mūsų kraštiečių žygeivių vedlys – Antanas Baudys iš Punsco apie planuojamą žygį yra kalbėjęs praeitų metų gruodžio pradžioje, ragindamas ruoštis norinčiuosius dalyvauti įsimintiname renginyje, skirtame Laisvės kovos karžygiui, Dainavos apygardos štabo viršininkui Jurgui Krikščiūnui–Rimvydui atminti.

Nuo dešimtmečio vykstantis, pavadinkime, prasmingas iššūkis kūni ir protui Lietuvoje sulaukia daugiau kaip tūkstančio dalyvių. Šį kartą jame dalyvavo apie 300 žygeivių

iš Lietuvos ir Punsco krašto. Buvo trys trasos: trumpoji (apie 13 km), vidutinė (23 km) ir ilgoji (35 km). Pagalvota apie paskiras žmonių grupes, jų amžių ar pajėgumą. Trumpiausias maršrutas tinkamiausias buvo pradedantiems žygeiviams, mokiniams arba vyresnio amžiaus žmonėms. Nors dalyvių registracija vyko ir mokėstis už maitinimą ir diplomus renkamas buvo bent savaitę iki žygio, tačiau ir tą pačią dieną buvo galima prisijungti prie dalyvių gretų. Žygio pradžia ir pabaiga pasirinkta Punsco Dariaus ir Girėno pagrindinėje mokykloje.

Pasiruošimas žygiui yra nemažas iššūkis patiems organizatoriams, kadangi maršrutai neveda vien keliais, o daugiausia privačiais žmonių laukais – neretai arimais. Su teritorijų šeimininkais reikia susisiekti, gauti leidimą pereiti viena ar kita lauko vieta. Kaip A. Baudys yra sakęs,

geriausiai leisti į žygį žiemą, nes nuo to nenukenčia ūkininkų laukai, pasėliai. A. Baudys yra ne tik tokių žygių organizatorius šiame krašte, bet ir nuoširdus gerbėjas, o gal ir mylėtojas. Mat šis žmogus negaili nei savo laisvo laiko, nei jėgų ruošti trasas žygio dalyviams. Net po darbų tamsų vakarą pasileidžia į laukus, kad tik tinkamai sužymėtų takus, neleidamas žmonėms pasiklysti. Gerai, kad sulaukia padėjėjų, besirūpinančių renginio kokybe, prasme ir smagumu. Daugiau apie žygeivių pojūčius, ėjimo prasmę keliaujant trasomis galima paskaityti Punsco interneto portale paskelbtame Boženos Bobinienės straipsnyje.

Kaip pats žygio pavadinimas rodo, jis veda per išskirtines ir istoriškai svarbias vietas, prisimenant ir paminint arba supažindinant su pasirinkto punkto svarba Lietuvai ir lietuviams. Kartais apie lietuvių didvyrius, kilusius iš šio krašto, ne tiek daug kalbama. Istorija slepia labai daug, o neretai nutyli. Tačiau turime „Aušrą“ – vietą, kur galima pašnekėti ir apie kuklias asmenybes, arimais atskirtas nuo besiblaškančių žmonių vieteles. Viena jų – Petro Dzidoliko tėviškė Trumpališkyje. Tvorele aptverta labai sena liepa su įkeltu rūpintojėliu laukė dešimtojo žygio dalyvių. Patekti iki jos nebuvo lengva, nes šlapias arimas klįjavo prie batų vis didesnę sluoksnį žemės. Visgi žygeiviams, išalkusiems iššūkių ir istorinių žinių, tai nebuvo jokia kliūtis. Čia jų laukė Petras Lukoševičius iš Punsco, nešinas

Petro Dzidoliko tėviškėje Trumpališkyje

Jurgitos Stankauskaitės nuotr.

Žygeiviai iš Lietuvos Giliušiuose

glėbiu pasakojimų apie Trumpališkio kaimą, jo gyventojų priverstinį iškeldinimą 1941 m., Dzidolikų šeimą ir joje gimusią svarbią asmenybę – Lietuvos miškų partizaną Petrą Dzidoliką (slapyvardžiu Klajūnas). Remiantis P. Lukoševičiaus privataus archyvo medžiaga, Petras Dzidolikas gimė 1921 m. lapkričio 24 d. Juozo ir Marytės Dzidolikų šeimoje. Turėjo tris seseris: Anelę, Bronę ir Juliją. 1941 m. šeima buvo priversta palikti namus ir išvažiavo į tuometinę sovietinę Lietuvą. Vokiečių okupacijos metais Petras dirba policininku Jiezne. Sovietų okupacijos metu, 1944-aisiais, prisijungia prie partizaninio judėjimo Dobilio būryje. Po metų būrys labai nukencia, nužudomas jo vadas ir dalis partizanų. Petras Dzidolikas-Klajūnas suburia naują Klajūno būrį, veikiantį Jiezno, Birštono ir Kruonio valsčiuose. Jo grupotė sėkmingai veikia metus laiko. 1946 m. rugsėjo 5 d. Jiezno valsčiaus Padriežiškių kaime sribai nužudo Klajūno būrio vadą Petrą Dzidoliką. Informacija apie jo žūtį saugoma Lietuvos ypatingajame archyve. Čia rašoma: „[...] 1946-09-10 d. spec. pranešimo duomenimis, 1946-09-04

išėjo Padriežiškių k. ir Dvareliškių k. kryptimi“. 1946-09-04 MVD [Jiezno] vls. skyriaus viršininkas į minėtus kaimus išsiuntė agentą Klevą, kuris turėjo nustatyti, „ar buvo į kaimus atėję partizanai, pas ką jie lankėsi ir kur išėjo“. 1946-09-05 Klevas pranešė, kad pas Padriežiškių k. gyventoją Praną Senklevičių slapstosi vienas partizanas. Remiantis Klevo pranešimu, MVD [Jiezno] vls. viršininkas su 5 liaudies gynėjais atvyko į Senklevičiaus ūkį ir jį apklausė. Senklevičius „pareiškė, kad pas jį nieko nėra, tačiau negarantavo, kad ūkiniuose pastatuose niekas [neslapsto]“. Tikrinant ūkinius pastatus, liaudies gynėjas Jurkutis daržinėje surado šiauduose besislapstantį partizaną (dokumente – banditą), kuris sušuko „rankas aukštin“. „[Jurkutis] nepasimetė ir iš automato nušovė partizaną (dokumente – banditą)“. Nužudytojo kūnas buvo atvežtas į MDT Jiezno vls. skyrių Jiezno mstl. Gyventojai atpažino nužudytąjį Petrą Zidoleką (taip dokumente), g. 1920 m. Suvalkų aps. (Lenkija). „P. Zidolekas vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais buvo vokiečių atvežtas į Jiezno mstl. ir paliktas

Jiezno vls., Kukiškų k. gyventojas Jonas Kulešius MVD Jiezno vls. skyriui pateikė pareiškimą apie tai, kad „1946-09-03 naktį į jo namus buvo atėję du partizanai (dokumente – banditai), kurie [J. Kulešių] sumušė ir reikalavo [atiduoti] ginklą. Vėliau partizanai (dokumente – banditai)

dirbti policijoje. Išlaisvinus Lietuvos TSR iš vokiečių okupacijos, [P. Zidolekas] gyveno nelegaliai ir buvo Jiezno vls. veikusio būrio vadas. Priklausydamas būriui vykdė teroristinius aktus prieš sovietų partinį aktyvą bei vietinius gyventojus.“

Verta paminėti, kad netoliese gyvenęs dar vienas Lietuvos laisvės kovotojas – Danielius Krakauskas (slapyvardžiu Bijūnas), kuris 1944 m. priimamas į generolo Povilo Plechavičiaus rinktinę Lietuvai atkurti ir jos sienoms ginti. Vėliau talkina Dzūkijos partizanams, dalyvauja viename didžiausių Kalniškės mūšyje 1945 m. Rugsėjį suimamas, kalinamas ir išvežamas 20 metų į Vorkutą, iš kurios paleistas 1956 m. be teisės gyventi Lietuvoje. Apsigyvena Kaliningrado srityje. Tik 1971 m. persikelia į Alytų. Čia gyvena iki mirties. Remiantis istoriko Gintaro Lučinsko straipsniu, D. Krakauskas „dalyvavo Sąjūdžio mitinguose, Baltijos kelyje, budėjo prie LR parlamento, Vilniaus televizijos bokšto, dalyvavo politinių kalinių ir tremtinių renginiuose. 1990 m. birželį dalyvavo Kryžiaus nešimo per Lietuvą akcijoje. Nuo 1991 m. priklausė Lietuvos sąjūdžio Alytaus miesto grupei, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Alytaus skyriui, Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos Alytaus 1-ajai rinktinei. Mirė 1992 m. spalio 5 d., vykdydamas užduotį, likviduojant ekologinės nelaimės padarinius Nemune. Palaidotas Pirmojo Alytaus kapinėse“.

Istorijos prisisėmę žygeiviai iš Lietuvos mynė tėvynės gynėjų takus, pažymėtus geltona, žalia arba raudona spalva – lietuvių trispalve. Ne vienas jų žavėjosi šio krašto gamtos grožiu, dzūkų šnekta. Ne vienas jų nešė laisvos Lietuvos ir laisvės siekiančios kaimyninės šalies vėliavą. Tai dar vienas nepaprastas įvykis, įsirašęs į šio krašto žmonių atmintį ir bendrą istoriją.

Gimtoji kalba – mūsų vidinis grožis ir gyvenimo pašvaistė

ONUTĖ KARANECKAITĖ

Žodis – raidės su joms priskirtais garsais. Jis geba kurti ir naikinti, paguosti ir nuliūdinti, duoti ir atimti. Tai didžiulė galia, kuri sukūrė mūsų pasaulį. Dar svarbesnė yra kalba, esanti viena stipriausių jungčių tarp žmonių. Pametę gimtąją kalbą, atsiskiriame nuo savo šaknų, žmonių, giminės. Juk tai kalba išreiškia mūsų tapatybę, tikėjimą, pasaulėžiūrą. Be jos pasaulis būtų kupinas nesantaikos, pykčio ir vienišumo. Todėl be galo svarbu saugoti ir branginti gimtąją kalbą, nes tik tada suvokiame, kas mes esame. Su ja galime padaryti ir pasiekti

viską, ką tik norime, nes ji yra visų galimybių šaltinis. Mūsų kalba labai daug apie mus pasako. Jei kalbame taisyklingai, kiti mato, kad esame kruopštūs, atsakingi, ištikimi sau ir kitiems, gerbiame save ir mokame gerbti kitą bei suprantame, kas iš tikrųjų gyvenime yra svarbu.

Daug rašytojų savo kūryboje kalba apie gimtosios kalbos reikšmę. Matyt, ši tema visada buvo labai aktuali. Justinas Marcinkevičius eilėraštyje „Gimtoji kalba“ kalbą apibūdina gražiausiais žodžiais. Anot poeto, tai žibintas pasaulio tamsoje, kasdieninė duona, ji tarsi neregiumi lazda. Kalba – tai šviesa, žinių šaltinis, dvasios maistas. Aš, kaip užsienio lietuvė, suvokių, kokia svarbi yra gimtoji kalba tapatybei išlaikyti. Juk ar patys papročiai ir tai, kad gyvenu etninėse Lietuvos žemėse, leistų taip stipriai nubrėžti ribą tarp manęs ir kitų Lenkijos gyventojų? Kalba yra dalykas, kuris man leidžia drąsiai sakyti: „Aš esu lietuvė.“ Gimtasis žodis išreiškia tavo tapatybę ir parodo, kuriai žemei tavo širdis plaka.

Mūsų gimtoji lietuvių kalba tikrai ypatinga. Tai viena iš dviejų išlikusių gyvų baltų kalbų, kuri išsiskiria iš kitų indoeuropiečių kalbų savo archajiškumu. Atsiminkime, kad nedaug žmonių visame pasaulyje ją moka.

Kodėl šis faktas neskatina žmonių ją gerbti ir puoselėti? Paskutinės Lietuvių kalbos olimpiados metu sutikau tikrai ypatingą merginą. Tai pakistaniecė, kuri kelerius metus pagyvenusi Lietuvoje išmoko lietuvių kalbą. O išvykusi į Latviją pasirinko mokyklą, kurioje galėjo jos toliau mokytis. Kiek lietuvių, išvykusių į užsienį, tai daro? Gal nežino, kad mūsų gimtoji kalba yra labai vertinama pasaulio filologų. Įdomus faktas, kad 1992 metais UNESCO sudaryta komisija lietuvių kalbą paskelbė pačia gražiausia pasaulio kalba. Tai ne tik didžiulė garbė visiems lietuviams, bet kartu ir pareiga. Pareiga ją puoselėti ir saugoti. Kalba žūsta, kai žmonės ją pameta. Tad mūsų pareiga – jos neapleisti ir perduoti ateinančioms kartoms.

Šiais laikais gimtosios kalbos didžiausi priešai yra globalizacija ir technologijos. Rodos, jos labai pagerino mūsų gyvenimo kokybę: dabar galime greitai su visais susisiekti, rasti visą mums reikalingą informaciją ar prekes ir dar daugiau. Visa tai į žmonių gyvenimą atnešė daug teigiamų dalykų, tačiau mūsų kalba labai nuskurdo. Populiari komunikacijos kalba pasaulyje tapo anglų. Kartais atrodo, kad jaunimas ją moka geriau nei gimtąją. Trumpos žinutės ir susirašinėjimai pasinaudojant įvairiomis interneto platformomis leidžia greitai ir sklandžiai perteikti informaciją vieni kitiems, bet kartu šitaip bendraujant alinama mūsų gimtoji kalba. Daug kas ėmė rašyti žinutes be išskirtinių diakritinių ženklų ar trumpinant žodžius. Čia gal ir slypi viena iš priežasčių, kodėl

Centre – pirmosios vietos laureatė Onutė Karaneckaitė, antra iš dešinės – mokyt. Birutė Vaičiulienė

jaunimas daro vis daugiau rašybos klaidų, o jų žodynas siaurėja. Manau, kad visi jau dabar turime pradėti galvoti, kaip išsaugoti savo gražią kalbą.

Lietuvoje daugelį metų yra rengiama Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada, kurioje dalyvauti kviečiami ir užsienyje gyvenantys lietuviai. Olimpiadą organizuoja Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Lietuvos neformaliojo švietimo agentūra bei mokykla, kurioje vyksta valstybinis turas. Šis konkursas – tai ne tik didžiulė motyvacija mokytis gimtosios kalbos, bet ir pati geriausia proga pasitikrinti savo žinias ir išmokti ko nors naujo.

Šiais metais Lietuvių kalbos olimpiada Lietuvos ir užsienio mokyklų mokiniams vyko vasario 20–21 d. Druskininkų „Ryto“ gimnazijoje. Užsienio lietuvių grupėje šiemet dalyvavo mokiniai iš įvairių šalių: Vokietijos, Latvijos, Prancūzijos, Airijos, Liuksemburgo, Briuselio. Kaip kasmet olimpiadoje nepritrū-

ko ir Punsko Kovo 11-osios licėjaus, kuriam šį kartą atstovavo ketvirtokė Onutė Karaneckaitė, nuvykusi su savo lietuvių kalbos mokytoja Birute Vaičiuliene. Vasario 20 d. visi dalyviai turėjo išspręsti kalbos vartojimo testą, parašyti rašinį, o po pietų pertraukos atlikti kalbėjimo užduotį. Šiais metais teste atsirado viena netikėta užduotis – mokiniai pagal pateiktus žmonių pasisakymus turėjo parašyti, apie kuriuos rašytojus kalbama. Tai paskatino dalyvius labiau pasidomėti žinomų kūrėjų biografijomis. Rašinio tema buvo mums visiems labai artima ir aktuali – „Laisvė – kas tai?“. Šiuo metu džiaugiamės gyvenimu nepriklausomoje šalyje, bet gerai žinome, kad ne visi pasaulio žmonės gali džiaugtis laisve.

Vasario 21 d. vyko olimpiados uždarymas. Jį pradėjo „Ryto“ mokyklos mokinių paruoštas trumpas koncertas, kuriame moksleiviai žiūrovus sužavėjo instrumentine muzika, dainomis bei šokiais. Po to vyko konkurso rezultatų paskelbimas. Iš-

girdome, kad Punsko licėjaus mokinė tapo pirmosios vietos laureate. Nuoširdžiai ačiū mokytojai Birutei Vaičiulienei, kuri jau ne pirmus metus ruošia savo mokinius įvairiems konkursams ir Lietuvių kalbos olimpiadai, ir vis parsiveža apdovanojimų.

Džiaugiamės, kad Lietuvių kalbos olimpiadoje dalyvavo daug gabių ir šviesių mokinių, savo gimtosios kalbos žinovų. Galime drąsiai tarti, kad dar yra žmonių Lietuvoje ir užsienyje, kurie domisi ir myli mūsų tautos kalbą. Jų dėka lietuvių kalba dar ilgai gyvuos ir visus žavės savo grožiu ir dainingumu. Lietuvių tauta tokia nedidelė, todėl labai svarbu, kad mes visi taptume jos stipriais pamatais ir narsiais sergėtojais. Be mūsų pastangų kalba išnyks, o kartu su ja žūsime ir mes. Didžiulė laimė, kad mūsų krašte lietuvių kalba taip labai branginama ir saugoma. Tikėkimės, kad ir kitų kartų širdys bus kupinos meilės Lietuvai ir gimtajai kalbai.

Didysis „Lietuvių kalbos žodynas“ atkeliavo į Seinų „Žiburio“ mokyklą

MONIKA VAICEKAUSKIENĖ

Visai neseniai mūsų kraštą aplankė lietuvių kalbos Daugvardas Noreikis. Jis atvežė mums ypatingą parodą – didįjį „Lietuvių kalbos žodyną“, kurį apžiūrėti ir paliesti galėjo ne tik Punsko, bet ir Seinų „Žiburio“ mokyklos mokiniai.

Didysis „Lietuvių kalbos žodynas“ tai 70 žodynininkų, 23 redaktorių, kelių kartų rinkėjų darbas. Žodyno apimtis – 22 tūkstančiai puslapių, daugiau kaip 11 milijonų

žodžių, pavartotų žodyno tekste, apie 236 tūkst. leksikografinių straipsnių. Rašytas 100 metų, remiantis 5 mln. lapelių kartoteka.

Žodyno raidos kelias ilgokas. Pirmojo ir antrojo sąsiuvinio rengėjas – Kazimieras Būga. Jam mirus, 1930 m. tęsti darbus buvo įpareigotas Juozas Balčikonis. I tomas išleistas 1941 m., praėjus šešeriems metams – II. Pastarasis cenzūruotas sovietų. 1956 m., kuriant III tomą, buvo reikalaujama įterpti sovietinės

literatūros pavyzdžių, tik vėliau leista vartoti tarmiškus žodžius, tautosaką. Kiti tomai buvo rengiami jau kitų redaktorių. III–V ir XI–XVI tomų rengėjas Kazys Ulvydas, VI–X – Juozas Kruopas, XVII–XX prof. Vytautas Vitkauskas. Nuo 1956-ųjų žodyno tomai buvo leidžiami kas 3–5 metai. Paskutinis tomas išėjo 2002 m.

Mes, mokytojai ir mokiniai, be galo džiaugiamės turėję galimybę susipažinti, net ir nusifotografuoti su vienu didžiausių žodynų pasaulyje!

Ar tikrai nesvarbu, kad lietuvių kalba – gražiausia pasaulyje?

ALINA LAUČIENĖ

Tęsinys.

Pradžia š. m. „Aušros“ 4 nr.

3. Lietuvių kalboje yra nepaprastai daug mažiųjų priesagų, kurias turi daiktavardžiai, būdvardžiai ir net prieveiksmiai, pavyzdžiui: *namelis*, *namukas*, *nameliukas*, *namelytis*, *namužis*; *gražutis*, *gražutėlis*, *gražėlesnis*; *artėliau*, *gražėliau*, *linksmėliau*, *tolėliau* ir taip toliau.

4. Lietuvių kalboje moterų ir vaikų drabužių pavadinimai taip pat vartojami su mažiųjų priesagomis: *skrybėlaitė* (vyrų – *skrybėlė*), *kepuraitė*, *kepurytė*, *dirželis*, *diržiukas*, *bataliai*, *batukai*, *šalikėlis*, *šalikutis*, *skarelė*, *skarutė*, *skarutė*, *suknelė*, *suknutė*, *suknytė*, *suknelytė*, *sijonukas*, *sijonėlis*, *striukytė*, *striukelytė*, *striukelė*, *megztukas*, *megztinukas*, *pirštinaitės*, *kojinytės*, *kojinaitės* ir taip toliau.

5. Lietuvių kalba turi labai turtingą veiksmažodžio formų (dalyvių, pusdalyvių, padalyvių) sistemą – tokios neturi jokia kita indoeuropiečių kalba. Apie tai buvau rašiusi kitame straipsnyje, o čia dar kartą priminsiu. Taigi *valgąs*, *valgęs*, *valgydavęs*, *valgysiąs*, *valgomas*, *valgytas*, *valgysimas*, *valgant*, *valgius*, *valgydavus*, *valgysiant*, *valgydamas*, *valgytinas* (Antanas Klimas *The University of Rochester, Lithuanian Quarterly Journal of Arts and Sciences LITUANUS*, Volume 30, No3- Fall 1984).

6. Lietuvių kalboje pasitaiko netgi šeši vietininko linksniai: *name*, *namuose*, *namie*, *namo*, *namopi*, *namop* (šiandien sakome: *saulė leidžias vakarop*, o *einu namop* – *rečiau*). Deja, šiandien literatūrinėje kalboje šie linksniai vartojami ne visi, tačiau

dialektuose dar gana dažnai aptinkami (Antanas Klimas).

7. Lietuvių kalboje raidė „Ė“ yra vienintelė tokia raidė visame pasaulyje (o jame yra daugiau nei 7000 kalbų). Tai labai įspūdingas faktas: gražuolei „ė“ net paminklas Kaune pastatytas! Už ją turime būti dėkingi Danieliui Kleinui, kuris ją sukūrė Karaliaučiuje. Su raide „ė“ lietuviai pirmą kartą susipažino skaitydami D. Kleino redaguotą Jono Bretkūno Bibliją, o 1653 metais ji įtvirtinama lietuvių kalbos gramatikoje, kurią parašė Danielius Kleinas.

8. Lietuvių kalboje visai nėra keiksmažodžių. Šiuo nuostabiu faktu penkioliktame amžiuje žavėjosi ir stebėjosi net iškilus ir prūsiškų kilmės šaknų galimai turėjęs mokslo vyras Kopernikas. Jis rašė, jog nei būtiniėje lietuvių kalboje, nei jos dainose, nei pasakose nėra keiksmažodžių. O jie juk labai subjauroja ir iškreipia kalbos sandarą padarydami kalbą tokią šiurkščią ir tokią nemalonią, lyg ji būtų skardinė. Ne veltui lietuviai sako, jog „*ausį režia*“. Tiesa, turime keletą su specialiai sukurtais naujadarais, bet jie sukelia veikiau šypseną, nei pyktį. Pavyzdžiui, ak tu trivirčiau, kad tavo balti arimai, rupūs miltai, po paraliais ir kiti (Kazimieras Gaivenis „*Margas žodžių pasaulis*“). Užtat turime nemažai daiktavardžių, turinčių bendrą formą abiem giminėm. Verta pažymėti, kad beveik visi pabrėžia neigiamas žmogaus savybes, kurios bendruomenei labai nepriimtinos. Gal todėl mūsų senoliai nevertodavo keiksmažodžių; būdami pakantūs ir tylaus būdo, apsieidavo švelnesne forma sakydami: *rukšla*,

dvasna, *džiūsna*, *mėmė*, *valkata*, *išgama*, *pabaisa*, *naktibalda* ir t. t. Gal čia tikų ir žmoga? Eini gatve, sutinki šio baisaus naujadaro kūrėją ir sveikiniesi: „*Laba diena, žmoga!*“

9. Lietuvių kalba labai turtinga žodžių: kiekvienas mažiausias daiktaiukas ar reiškinys turi savo pavadinimą. Neturime labai daug žodžių su daugybe reikšmių, tokių kaip anglų kalboje. Prieš daugelį metų per televiziją teko klausytis JAV gyvenančios Balio Sruogos giminaitės, kuri išvertė „*Dievų mišką*“ į anglų kalbą. Ji išskirtinai pabrėžė, kad versti buvo labai sunku, nes anglų kalboje nerado tiek daug vaizdingų sinonimų, antonimų ir įvairiausių žodžių žodelių, kokių yra lietuvių kalboje.

10. Lietuvių kalba labai sunki, nes ji sintetinė, ne analitinė, kaip anglų. Ji labai sudėtinga dėl savo gramatikos, septynių linksnių, kirčiavimo, labai gausios leksikos, frazeologijos, kuri sunkiai verčiama į kitą kalbą, ir daug daug kitų dalykų. Mūsų lietuviukams ne juokais sunku išmokti sudėtingesnes formas, nes kai kurie tėvai vartoja paprastesnes, kurios nuobodžios ir bespalvės. Koks užsienietis gali išmokti kad ir tokį sakinį: kaip būtų buvę gerai, jeigu būčiau pasistatęs namą? Galima paprasčiau, bet bus skurdžiau: *gaila*, kad nepasistatčiau namo. O angliškai šis sakinukas skamba šitaip: *I wish I had built a house*. Paprastai ir trumpai. Bet tokia sakinyje žodžiai tikrai nenuplaukia tolyn nemunais.

Jau minėtas mokslininkas Olegas Poliakovas rašo: „*Kalbos – tai ypatingi pasaulio kultūros reiškiniai. Kiekviena pasaulio kalba yra unikali,*

svarbi ir turi būti išsaugota, nes ji tautos dvasinės ir materialinės kultūros atspindys.“

Na, o mes, lietuviai, ar turėtume didžiuotis, o gal puikuotis prieš kitas tautas, kad mūsų kalba tokia išskirtinė? Jokių būdu, ne! Anaipol, šis faktas įpareigoja kiekvieną lietuvių budriai saugoti savo kalbą tiek nacionaliniu mastu, tiek asmeniniu, kad išlaikytume šį brangų turtą ateinančių kartų pasaulio ir Lietuvos mokslininkams.

Kviečiu lietuvių kalbos mokslininkus, mokytojus eiti į Tautą ir budinti ją savo straipsniais, paskaitomis, susitikimais. Kodėl taip giliai miegama? Kai miegama, kalbos niekintojai uoliai darbuojasi. Nūdienu parodė, kad Lietuvos kitataučiai tą ir daro.

Heinrichas Laubė tikrai teisingai pastebėjo: „Užsipulti tautos kalbą, reiškia užsipulti jos širdį“, todėl mantant, kokios grumtynės dėl lietuvių kalbos dabar vyksta (o kovoja tik maža saujelė dorų kalbininkų), lietuviui skauda, bet turėtų skaudėti dar labiau, nes aiškiai matome, kaip taikomasi įvairiausiais būdais ją nužudyti, net naikinant valstybinės kalbos institucijas, kaip nusitaikyta į Kalbos komisiją. Arba stengiamasi padaryti ją neveiklią.

Į lietuvių kalbos abėcėlę įtraukiamos svetimos raidės, ir daug kitų dalykų, nuo kurių doram lietuviui plaukai piestu stojasi. Nė viena mūsų kalbos raidė netariama dviem garsais, o kas čia dabar? X – ks, Q – kju, W – dabl ju. Pastarosios W raidės lotyniškoje abėcėlėje nėra su žiburiu nerasi. Šitos raidės niekada nebuvo mūsų ir nebus – pati lietuvių kalba jas spjauna lauk. Argi lenkai įsileistų mūsų š, č, ž? Argi šimtai tūkstančių lenkų, gyvenančių įvairiose Europos valstybėse, išdrįstų reikalauti, kad jų pavardės būtų rašomos su diakritiniais ženklais? Ne, neišdrįstų, nes ten aiškiai pasakyta, kokia kalba yra valstybinė, ir taškas. Ten gyvenantys lenkai supranta tokius reikalavimus, o čia – nesupranta... Įdomu.

Kai Maksimos prekybos centrai iškabino skydus: „Vaikai – didžiausi maximalistai“ ar pan., daug lietuvių nebėjo ir nebeina pas juos apsipirkti, nes yra ir kitų prekybos centrų. Tokie gerbia savo kalbą, bet ne savo pilvą.

Kalba yra didi tautos jėga, ji yra tautos stuburas, matyt, dėl to ją taip puola vidaus priešai, nes jų tikslas yra sunaikinti Tautą. Jeigu lietuviai dar to nesupranta, tegul pagalvoja du ir tris kartus, o kai kam reikės ir ilgiau pagalvoti, kol suvoks, kas čia vyksta.

Mūsų kalbos vietą taikosi užimti kitos kalbos: atvykę į Vilnių pasivaikštinėsite po Londoną, todėl angliakalbiai svečiai ir šaiposi, kad neturime jokios savo kalbos. Jie teisingai mato dalykus ir piktinasi teigdami, kad norėjo pamatyti savitą lietuvių kalbą ir kultūrą ir visai nenori išvysti Londono Vilniuje – juk jie iš ten atvyko, kad pasigrožėtų kažkuo kitu! Ir tikrai, mažiausia „šaraškino“ kontorėlė ar parduotuvėlė pasikabinusi anglišką pavadinimą didelėmis raidėmis, o lietuviškai vos įžiūrimai užrašyta, bet dažniausiai nėra jokio lietuviško užrašo. Net sovietiniais laikais pirmiausia užrašydavo lietuviškai didelėmis raidėmis, o žemiau mažesnėmis raidėmis rusiškai.

Šilutės centrinėje gatvėje tupi kioskas su užrašu: „Second-hand clothes“ (Dėvėti drabužiai). Girdėjau juokaujant, kad kioskelio savininkai laukia Anglijos Karaliaus atvykstant apsipirkti! Nejaugi miesto meras gali būti toks nesupratingas, kad leidžia taip tyčiotis iš valstybinės kalbos? Neįtikėtina! Būtų griežtos taisyklės visiems verslininkams, būtų kitaip. Dažniausiai tai daroma ne iš piktos valios, bet kad atrodytų originaliau ir, aišku, prašauama pro šalį. Bet labai dažnai tai daroma dėl supratimo stokos ir nemeilės Tėvynei. Todėl kiekviename mieste ir miestelyje turi būti įsteigta po principingą Kalbos komisiją ar inspekciją ir tokiems Konstitucijos laužytojams turi būti numatytos didžiulės baudos –

pasipildytų savivaldybių išdas.

Privalome saugoti savo kalbą, nes pasauliui ji visų archajiškiausia ir gražiausia, nes mums ji – valstybinė pagal Konstituciją ir Tautos išreikštą valią, nes mums ji – visų didžiausia Tautos brangenybė. Sau iškelkime didelius reikalavimus ir savo kalbos nežėiskime, nesubjaurokime svetimybėmis, žargonybėmis ir keiksmožodžiais – tai kiekvieno lietuvių, lietuvių kalbos mokytojo pareiga. Bet visų pirma kiekvienas pradėkime nuo savo šeimos! Be asmeninių pastangų padėtis kalbos klausimu tikrai nesikeis.

Kazimieras Būga, lietuvių kalbos mokslo kūrėjas, rašė, kad jis lietuvių kalbos nemoka, todėl jos kasdien mokosi. Jeigu toks iškilus žmogus apie save taip kalbėjo, tai ką mes galime pasakyti apie save?

Ar pastebėjote, kad net tylą suklūsta, kai per televiziją koks nors žmogus ramiu balsu taisyklingai lietuviškai kalba... Tada darbai atidedami ir klausomasi, ir klausomasi, ir pasiilsimasi... Bet skubame išjungti televizorių išgirdę, kai per LRT televiziją žinių ir forumų vedėjas sako: „Ane?“ Skubame išjungti, kai kokia nors laidos vedančioji ar vedantysis tujina laidos vedančioji ar vedantysis tujina laidos svečią, kaip koks prasčiokas purvu aplipusiais batais. O juk, pasak gerbiamo Audriaus Valotkos, verčiau turėtume tamstuotis, bet ne tujintis.

Na, o Mikalojaus Daukšos šauksmas, matyt, niekada nepasens per visą mūsų Tautos istoriją: „Ne žemės derlumui, ne drabužių skirtingumui, ne šalies gražumui, ne miestų ir pilių tvirtumui gyvuoja tautos, bet daugiausia išlaikydamos ir vartodamos savo kalbą, kuri didina ir išlaiko bendrumą, santaiką ir brolišką meilę.“

Tai štai, kai pagalvoji, tikrai keisti tie užsieniečiai kalbų mokslo didžiavyriai. Anot G. Iešmanto, jiems ta lietuvių kalba esanti visų gražiausia ir visų archajiškiausia pasaulyje. O tau, LIETUVI?

(Pabaiga)

Iš www.propatria.lt

Knygnešiai – Seinų kunigų seminarijos auklėtiniai

JANINA MACUKONIENĖ

Kovo 16-ajai – Knygnešių dienos paminėti

Seinų kunigų seminarijoje 1826–1915 m. mokėsi 1196 klierikai. Manoma, kad daugiau kaip 80 % jų buvo lietuviai. Į šią seminariją stjo jaunuoliai, kilę iš Seinų (Augustavo) vyskupijos. Nors šiai vyskupijai priklausė maždaug po pusę lietuviškų ir lenkiškų parapijų, ryškią daugumą stojančiųjų sudarė lietuviai. Mat daug kandidatų Seinų seminarijai paruošė lietuviška Marijampolės gimnazija, kažkiek Suvalkų gimnazija, kurioje taip pat mokėsi lietuvių. Ir visų pirma lietuviai ūkininkai, ypač gyvenantys Suvalkijoje, buvo labiau pasiturintys ir įstengė apmokėti savo sūnų mokslą seminarijoje, ką sunkiau sekėsi padaryti skurdžiau gyvenantiems lenkams ūkininkams.

Tam tikra kliūtis, stojant lietuviams į Seinų kunigų seminariją, buvo ta, kad kvotimai (stojamieji egzaminai) vykdavo lenkų kalba. Apie tai liudija savo atsiminimuose 1885-aisiais į šią seminariją atvykęs mokytis (baigęs 5 klases Marijampolės gimnazijoje) Justinas Staugaitis: „Kvotimai ėjo lenkų kalba. Buvome kvočiami iš lenkų ir lotynų kalbų. Lotyniškai mes buvome pralavinti pusėtinai. (...) Man tie dalykai pavyko neblogai, nes lenkiškai mokėjau gana gerai. Kai kurie kandidatai ant to lenkiško kaip tik suklypo, nes lenkiškai visiškai nemokėjo. Buvome pratę versti iš lotynų į rusų kalbą.“

Seminarijoje nedėstyta lietuvių

kalba, nors dauguma dėstytojų ir klierikų buvo lietuviai. Visgi tarpusavyje jie kalbėjosi gimtąja kalba. Ir labai daug klierikai dainuodavo lietuviškai poilsiui skirtu laiku. Dainas per atostogas jie užsirašinėdavo savo gimtinėse, užtat jų repertuaras buvo labai platus.

1864 m. caro valdžiai įvedus lietuviškos spaudos ir mokymo draudimą, seminarijos auklėtiniai dar labiau pajuto pareigą ginti ir puoselėti gimtąją kalbą. Ypač slaptoji lietuviškoji veikla sustiprėjo tada, kai Tilžėje pradėta leisti Jono Basanavičiaus „Aušra“, vėliau „Varpas“, kai patys klierikai 1888 m. įkūrė slaptą draugiją ir pradėjo leisti ranka perrašinėjamus savus laikraštėlius „Visko po biskp“, „Knapt“. Jie rašė pranešimus, literatūrinius kūrinius, tokiu būdu tobulindami rašymo įgūdžius. Savarankiškai lavino savo sakinę kalbą, kad pasiruoštų ateityje taisyklingai sakyti pamokslus bažnyčioje. Savo rašinius jie siuntė ir slapta leidžiamiems Prūsiose leidiniams, nors tai padaryti būdavo labai sudėtinga.

Seminarijos rūmuose, po grindimis, sandėliuke (vadinamame žiurkynu), net tualete ir kitose mažai prieinamose vietose klierikai slėpė draudžiamą literatūrą, kurios gaudavo įvairiais keliais. Kadangi mokslo metais jie negalėdavo apšviesti seminarijos rūmų, klierikams draudžiamos literatūros atveždavo atvykdami lankyti giminaičiai ar draugai. Tačiau

ypač svarbūs tarpininkai buvo Seinuose gyvenantis gydytojas Juozas Kaukas ir seminarijoje dirbantis durininkas Mikas. Labai daug klierikai išvežiodavo ir parsiveždavo draudžiamos literatūros atostogų metu, kada lankydavo vieni kitus, gretimas parapijas, gimines.

Seinų kunigų seminarijos auklėtiniai, tapę kunigais, taip pat labai daug nuveikė, platindami draudžiamą literatūrą. Pavarčius storą (660 psl.) Benjamino Kaluškevičiaus ir Kazio Misiaus knygą „Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai 1864–1904“, pavyko rasti gerokai daugiau nei šimtą knygnešių, kurių biografijose pažymėta, jog mokėsi Seinų kunigų seminarijoje. Šioje knygoje surašyti tie, kurie įkliuvo rusų žandaroms. Tikintis, kad visgi daugeliui atliekančių knygnešio darbą pavyko išvengti caro pareigūnų represijų, galima manyti, jog tų knygnešių, kad ir mažiau nusipelnusių, susijusių su Seinų kunigų seminarija, būvę galbūt dvigubai daugiau.

ŽYMAUSI SEINŲ KUNIGŲ SEMINARIJOS KNYGNEŠIAI

JUSTINAS STAUGAITIS gimė 1866 m. ūkininkų šeimoje Tupikuo-se (Naumiesčio parapijoje). Atvyko mokytis į Seinų kunigų seminariją 1885 m., baigęs 5 klases Marijampolės gimnazijoje. Tais metais mirštanti jo motina paprašė, kad globotų jaunesnius brolius ir seseris. Staugaitis

nusprendė, kad jos testamentą geriausiai galės įvykdyti tapęs kunigu. Stipendiją šiam mokslui jam buvo paskyręs giminaitis, Keturvalakių klebonas Šipaila. J. Staugaitis buvo vienas iš aktyviausių slapto klierikų būrelio narių: rašė straipsnius ir, artimai bendradarbiaudamas su knygnešiu Martynu Sederavičiumi, platino lietuvišką spaudą, perdirbo ir išleido M. Brundzos „Lietuvišką lementorių“. 1890 m. įšventintas kunigu ir dirbo įvairiose parapijose. Grįžo į Seinus 1909 m., kai spaudos draudimas jau buvo panaikintas ir mieste veikė lietuviška spaustuvė. Čia keletą metų redagavo „Vadovą“. J. Staugaičio nuopelnai Lietuvos bažnyčiai, valstybei ir visuomenei labai dideli. 1918 m. jis buvo Vasario 16-osios akto signataras, vėliau tapo Telšių vyskupu, vienuolių steigėju, aktyviai veikė „Žiburio“ draugijoje, steigė jos skyrius.

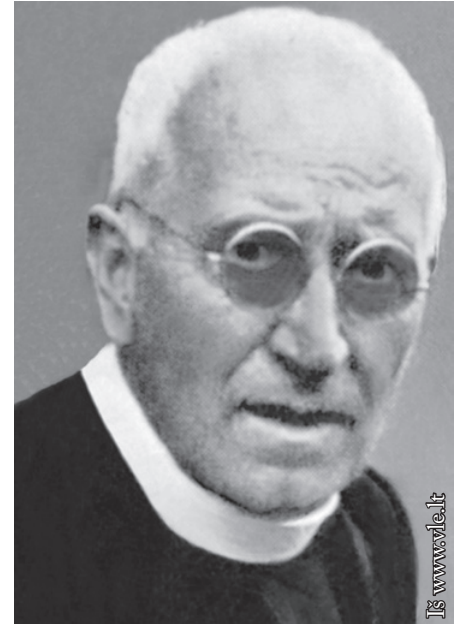
ANTANAS STANIUKYNAS gimė 1865 m. Saltininkuose. Pradinę mokyklą baigė Krosnoje. Vėliau mokėsi Suvalkų ir Marijampolės gimnazijose, o 1884 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją. Čia pasižymėjo kaip organizuotos klierikų lietuviškos veiklos pradininkas. Prenumeravo

„Aušrą“, gaudavo lietuviškos spaudos ir ją platindamas pasiekdavo net Vilniaus vyskupiją. Įkūrė slaptą lietuviškų knygų bibliotekėlę, iš kurios skaitytojų 1888 m. išaugo slaptoji klierikų draugija. Staniukynas buvo jos pirmininkas. Rūpinosi lietuviybės sklaidimu ne tik Seinų seminarijoje. Susirašinėjo su Varšuvos ir Maskvos studentais dėl „Ūkininko“ ir „Varpa“ leidimo, bendradarbiavo su kitais knygnešiais ir kunigais. Kunigu įšventintas 1889 m. Buvo labai gabus ir troško toliau mokytis Petrapilio dvasinėje akademijoje, tačiau dėl jo lietuviškos veiklos seminarijos vadovybė nedavė jam leidimo ir skyrė dirbti skurdžiausiose lenkiškose parapijose. Po šešerių metų, finansiškai parėmus į Ameriką išvykusiam kunigui Antanui Milukui, pavyko visgi Staniukynui išvykti studijuoti į Šveicariją, vėliau į Romą ir Jeruzalę. Kai 1901 m. grįžo po studijų užsienyje su teologijos mokslų daktaro laipsniu, Seinų vyskupas Antanas Baranauskas žadėjo jam patikėti seminarijos profesoriaus pareigas, bet vyskupui netikėtai mirus, prelatas J. Antanavičius priėmė kitokį sprendimą. Įdarbintam vikaru Berznyke A. Staniukynui pavyko įvesti į šios parapijos bažnyčią lietuvių kalbą. Tačiau dėl to, kaip nepataisomas

„litvomanas“, greit turėjo palikti ne tik Berznyką, bet ir gausiau lietuvių gyvenamas teritorijas. Negalėdamas dirbti savo tautiečiams savam krašte, Staniukynas išvyko į JAV, kur nuveikė daug kilnių darbų ten gyvenančiai lietuvių išeivijai.

ANTANAS MILUKAS gimė

1871 m. Šeštokuose. Mokėsi Rudaminos pradinėje, Marijampolės gimnazijoje, o 1889 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją. Įsitraukė į slaptosios klierikų draugijos veiklą. Buvo aktyvus Staniukyno bendradarbis, skaitė ir platino draudžiamą lietuvišką spaudą, redagavo laikraštėlius „Knapt“ ir „Visko po biskų“. Siuntė savo straipsnius į „Varpą“ ir „Ūkininką“, dalyvavo varpininkų pasitarimuose. 1892 m. Seinų kunigų seminarijoje buvo padaryta krata (vadovybė bijojo, kad rusų žandarai neuždarytų šios mokymo įstaigos, kaip buvo padaryta su Kelcų seminarija) ir tarp keleto kitų pašalintas iš jos aktyviausias ir drąsiausias lietuvių veikėjas Milukas. Išėjęs iš Seinų, jis pasitraukė į Tilžę ir prisidėjo prie varpininkų spaudos leidimo. Netrukus pasitraukė į JAV, kur baigė kunigų seminariją ir įsijungė į Amerikos lietuvių leidybinį darbą. Redagavo

„Vienybę lietuvininkų“, „Garsą Amerikos lietuvių“ ir kt. Savo lėšomis išleido daugiau kaip 180 knygų (apie pusę mln. egz.). Apdovanotas Vytauto Didžiojo III laipsnio ordinu ir Gedimino ordinu.

MARTYNAS SEDERAVIČIUS

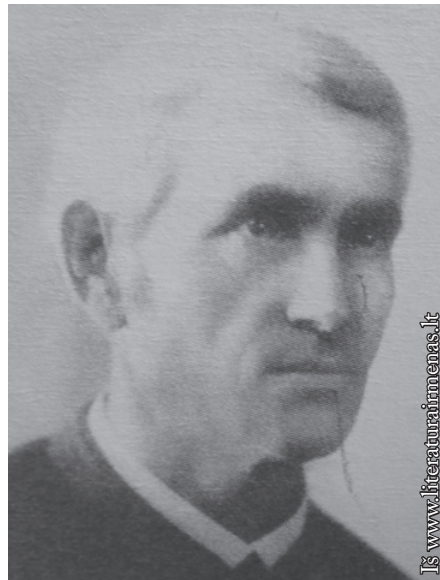

gimė 1828 m. turtingų ūkininkų šeimoje Plėgiuose. Kunigų seminariją pradėjo Varšuvoje, vėliau persikėlė į Seinus ir 1858 m. vyskupo Motiejaus Valančiaus buvo išventintas kunigu. Vyskupas jį pakvietė talkinti dorinimo, švietimo ir blaivinimo darbuose. Tuo metu dar lietuviška spauda nebuvo draudžiama. Iki 1863 m. sukilimo M. Sederavičius dirbo Alvito vikaru. Besislapstydamas sukilimo metu Žemaitijoje susipažino su policijos nuovados viršininku ir tai labai padėjo jam vėliau dirbti ir organizuoti knygnešių darbą. Vikaraudamas Griškabūdyje, Liudvinave ir Šakiuose, jis ragino tėvus mokyti savo vaikus lietuviškai, surasdavo daraktorius, pats mokydavo. 1873 m. tapo Saudargo klebonu. Išnaudodamas patogią geografinę padėtį, subūrė knygnešių organizaciją. Pratęsdamas vyskupo Valančiaus veiklą, į ją įtraukė visą Užnemunę ir dalį Žemaitijos. Knygnešiais tapo jo giminės, pažįstami, kunigai, vietos inteligentai, ūkininkai. Pats klebonas, įsitaisęs vežimą su dviguba

dugnine, atveždavo knygų ir į Seinų kunigų seminariją, įtraukdamas klierikus į knygnešio darbą. Sederavičius pats rašė ir organizavo slaptą knygų leidybą. Savo lėšomis, atsisakydamas asmeninių turtų, išleido 30 knygų.

SIMONAS SKINKYS gimė 1842 m. Antupiuose. Baigęs 4 klases Marijampolės gimnazijoje, mokytojavęs Gižuose, 1864 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją. 1868 m. išventintas kunigu, tapo Seinų katedros vikaru ir kunigų seminarijos giedojimo dėstytoju. Nuo 1870 m. buvo Seinų vyskupijos kurijos sekretorius, vėliau jos vedėjas. Seinuose jis pirmasis mokė vaikus katekizmo lietuviškai. Nuo 1888 m. klebonaudamas Žemojoje Panemunėje skatino blaivybę ir platino lietuvišką spaudą – malda knyges, religines knygeles, rėmė pinigais jų leidimą. Rinko tautosaką ir perduodavo ją Petrui Kriaučiūnui. Palaikė ryšius su kitais kovotojais dėl lietuviybės.

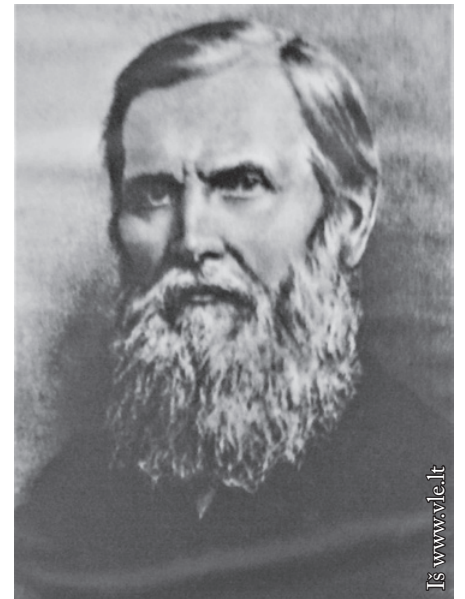
JUOZAPAS SKINKYS gimė 1870 m.

Antupiuose. Mokėsi Suvalkų gimnazijoje. 1889 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją. Besimokydamas Suvalkuose ir Seinuose, aktyviai platino draudžiamą lietuvišką literatūrą. Dalyvavo slaptojoje klierikų

draugijoje, rašė straipsnius į laikraščius „Visko po biskpą“, „Knapt“, „Viltį“, rašė eilėraščius ir siuntė juos taip pat į kitus leidinius. Atostogų metu su broliu Jonu, gimnazistu, važinėdavo po kaimus ir dalindavo knygeles (jų dažniausiai gaudavo iš knygnešių organizatoriaus Martyno Sederavičiaus), rinko tautosaką. Seminarijoje pagarsėjo kaip dainininkas ir lietuviškų dainų mokytojas. 1894 m. išventintas į kunigus, toliau aktyviai platino lietuvišką spaudą, buvo Lietuvių mokslo draugijos narys. Žemojoje Panemunėje, kur ėjo klebono pareigas, sukaupe ir išsaugojo daug vertingos istorinės medžiagos. Čia atgaivino pradžios mokyklą, įsteigė „Žiburio“ draugijos skyrių.

TOMAS ŽILINSKAS gimė

1866 m. Domeikuose. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje, 1885 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją. Aktyviai įsitraukė į A. Staniukyno organizuojamą slapto klierikų būrelio veiklą ir, šiam baigus seminariją, buvo jo pirmininkas, tvarkė lietuviškų knygų slaptą bibliotekėlę, platino nelegalią spaudą, bendradarbiavo „Varpe“, „Vienybėje lietuvininkų“ ir kituose leidiniuose. 1890 m. išventintas į kunigus. Dėl lietuviškos veiklos

paskirtas į tolimesnes lenkiškas parapijas. Rusų policijai išsiaiškinus T. Žilinsko dalyvavimą nelegalios spaudos platinime, buvo griežtoje policijos priežiūroje. Vėliau jam pavyko sugrįžti į Lietuvą, vikaravo Kalvarijoje ir Vilkaviškyje. 1905 m. buvo Didžiojo Vilniaus Seimo delegatas. 1908 m. išvyko į JAV ir čia gyveno iki 1929 m., įsijungdamas į išeivijos veiklą. Išleido visuomeninio turinio brošiūrų, religinių knygų, vertimų.

JUOZAPAS ŠMULKŠTYS gimė

Iš kn. Dainiaus Gurevičiaus rinkinio

1866 m. Bartninkuose. Seinų kunigų seminariją baigė 1889 m. Išventintas kunigu, buvo paskirtas Kalvarijos kalėjimo kapelionu, o po keleto metų Pakuonio vikaru. Būdamas klierikas, dalyvavo slaptoje draugijoje ir spaudos platinimo veikloje. Kunigaudamas buvo gerbiamas kaip geras pamokslininkas ir draugiškas žmogus. Spaudą platino bendradarbiaudamas su Pakuonio prekiautoju A. Bajoraičiu. Šio namuose darant kratą paaikškėjo ir Šmulkščio kaltė. Caro įsakymu buvo dvejiems metams ištremtas į Odesą. Tačiau ir čia sutikęs kitus lietuvius knygnešius kartu sugebėjo užsiprenumeruoti „Varpą“ ir „Ūkininką“. 1915 m. tapo Bartninkų klebonu. Sukaupė didelę biblioteką, kurią padovanojo Vilkaviškio kunigų seminarijai.

JUOZAS SRIUOGINIS gimė 1867 m. Suodžiuose. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje ir Seinų kunigų seminarijoje tuo metu, kai veikė klierikų slaptoji draugija. Sriuoginis minimas tarp jos narių ir draudžiamos literatūros platintojų. 1890 m. išventintas į kunigus ir paskirtas lenkiškų parapijų vikaru. Nuo 1892 m. būdamas Seirijų, Lukšių, Griškabūdžio, Vilkaviškio vikaras aktyviai talkino Martynui Sederavičiui knygnešystės darbuose. Po spaudos draudimo panaikinimo steigė „Žiburio“ draugijos skyrius, bendradarbiauvo Seinuose leidžiamoje spaudoje: „Šaltinyje“, „Vadove“.

PETRAS DVARANAUSKAS gimė

Iš www.punskas.pl

1863 m. Žečkalniuose. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje, 1880 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją, 1885–1889 m. studijavo Peterburgo dvasinėje akademijoje, o ją baigęs magistro laipsniu sugrįžo į Seinus ir čia metus laiko ėjo katedros vikaro pareigas. Seinuose ir vėliau dirbdamas Slavikuose, Seirijuose, Naumiestyje bendradarbiavo su Karoliu Petruškevičiumi, kitais knygnešiais, juos rėmė, rašė ir platino spaudą. Nuo 1910 m. kaip rezidentas Seinuose bendradarbiavo kuriant spaustuvę. Rašė į čia išeinančius leidinius. Tarpukariu už lietuvišką veiklą buvo persekiojamas.

JURGIS NARJAUSKAS gimė 1876 m. Parausiuose. Mokėsi Ma-

Iš www.vle.lt

rijampolės gimnazijoje, o 1899 m. baigė Seinų kunigų seminariją. Aktyviai dalyvavo slaptosios klierikų draugijos veikloje. Palaikė ryšius su knygnešiais, artimai bendradarbiavo su Žagariuose gyvenusiu Karoliu Petruškevičiumi. Išventintas kunigu studijavo teisę Romoje ir Friburge. 1903 m. grįžo į Lietuvą ir aktyviai ėmėsi tautinio bei kultūrinio darbo. 1905 m. buvo paskirtas Seinų katedros vikaru ir seminarijos dėstytoju – dėstė lotynų, lietuvių kalbas ir giedojimą. Seinuose kartu su J. Laukaičiu ir P. Dvaranausku įsteigė bendrovę laikraščiams ir knygoms leisti. Bendrovei įsigijus spaustuvę, jis buvo pirmas jos vedėjas. Narjauskas pasižymėjo ir kaip literatas, vertėjas, tautosakininkas, visuomenės veikėjas.

Žodžio šviesoje

LILIJA VALATKIENĖ

Šalia kitų svarbių atminimo datų, minimų 2024-aisiais, Lietuvos Respublikos Seimas šiuos metus paskelbė ir Antano Macijausko bei lietuvių spaudos atgavimo metais. Apie lietuvių spaudos draudimo laikotarpį jaunoji karta daug maž girdėjusi, bet Antano Macijausko vardas daugybei žmonių nepažįstamas. Kas jis ir kodėl mūsų visuomenės iškiliam lietuviybės žadintojui, kovotojui už tautos prigimtinės teises, valstybingumo puoselėtojui turėtų jausti nemažą moralinę skolą?

SUSTOK, PAKELEIVI

Pabiržėje, Biržų rajone, stovi paminklas Antanui Macijauskui – ant aukšto pjedestalo iškilęs biustas. Jo pravažiuoti neįmanoma, tad atidesni ir smalsūs keliautojai sustoja pasidomėti. Tik nedaug informacijos sužinai iš to paminklo, tad atkaklesnis susiranda mažą Pabiržės biblioteką

Is Lilijos Valatkienės archyvo

Antanas Macijauskas Rygoje apie 1905 metus

arba priešais esančios bažnyčios kleboną, iš kurių galima šį bei tą sužinoti, o grįžus namo pasidomėti daugiau.

Šiaip žmonių atmintis trumpa. Ir jei ne muziejai, bibliotekos ir žurnalistų atkaklumas, beldžiant į Seimo Kultūros komiteto duris, žymus visuomenės veikėjas, publicistas, leidėjas A. Macijauskas liktų pamirštas savo 150-ųjų gimimo metinių proga. Šiemet sutapo dar viena labai svarbi data – lietuvių spaudos atgavimo 120-osios metinės. Už tai, kad rašome lietuviškai, turime būti dėkingi tam pačiam A. Macijauskui.

ŽEMĖLAPIO BYLA

Macijauską bene labiausiai išgarsino „Macijausko žemėlapiu byla“. Tai gi civilinis procesas, 1901–1902 m. vykęs Sankt Peterburge, turėjęs didžiausią įtaką panaikinant spaudos draudimą lietuviškais rašmenimis.

1900 m. A. Macijauskas Sankt Peterburgo A. Iljino kartografijos fabrike 2000 egz. tiražu išleido lietuvišką žemėlapi „Žemlapis lietuviškai latviško krašto“, kurį Vyriausiosios spaudos reikalų valdybos viršininkas kunigaikštis N. V. Šachovskojus įsakė konfiskuoti (spėta išplatinti 814 žemėlapiu egz., kiti 1186 egz. konfiskuoti).

A. Macijauskas nenuleido rankų – kreipėsi į Rusijos vidaus reikalų ministrą V. Plevę. Vyriausiosios spaudos reikalų valdybos viršininkui buvo iškelta byla, kuri pasiekė Senatą, aukščiausią Rusijos imperijos teismo įstaigą. A. Macijausko pasamdytas advokatas A. Kaminas Senatui įrodė, kad žemlapis konfiskuotas neteisėtai, pažeidžiant Rusijos įstatymus.

Caras Nikolajus II patvirtino 1902 m. gruodį Senato nutartį (įsakymai, draudžiantys lotyniškas raides

lietuvių spaudiniuose, neturi teisėnės galios). Vidaus reikalų ministras V. Plevė 1903 m. balandį pripažino, kad slapti aplinkraščiai arba net paties caro nuomonė, jei ji nėra paskelbta viešai, negali būti teisinis pagrindas imtis administracinių priemonių.

Macijausko laimėjimas buvo reikšmingas siekiant panaikinti lietuvių spaudos lotyniškais raidėmis draudimą. Toks draudimas, galiojęs net 40 metų (1864–1904), privertęs rašyti kirilica (liaudyje vadinta graždanka), panaikintas 1904-ųjų gegužę. Taigi šiemet minime 120-ąsias spaudos atgavimo metines.

LIETUVYBĖS PUOSELĖTOJAS

Šiandien A. Macijausko pavardę nedažnai tenka girdėti minint tarp lietuviybės puoselėtojų, pirmosios Lietuvos Respublikos kūrėjų. Gal todėl, kad liko nuošaly nuo politinės veiklos, atgavus nepriklausomybę, dirbo savo išsilavinimą atitinkantį inžinieriaus darbą. O atidesnis žvilgsnis į A. Macijausko gyvenimą ir veiklą stačiai apstulbina, – būtent tokių patriotinių ir pilietinių nuostatų žmonės yra tikrieji tautos siekių reišėjai ir įgyvendintojai. Mūsų visuomenė iškiliam lietuviybės žadintojui, kovotojui už tautos prigimtinės teises, valstybingumo puoselėtojui turėtų jausti nemažą moralinę skolą.

Siekiant šio iškilaus lietuviybės puoselėtojo atminimui sutelkti atitinkamą visuomenės dėmesį, 2024-ieji paskelbti Antano Macijausko atminimo metais, per kuriuos įgyvendinamas projektas „Vienos dainos ir lauko žmonės“, startuosiantis kovo 14–16 dienomis Biržuose ir Biržų rajone ir keliausiantis į kitus Lietuvos regionus.

Lietuvos žurnalistų grupė prie Antano Macijausko paminklo Pabiržėje

Macijauskui skirtų atminimo renginių Lietuvoje organizatorė – Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija (NŽKA). Partneriai: Lietuvos žurnalistų sąjunga, Mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Biržų muziejus „Sėla“, Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešoji biblioteka, Valstybinės lietuvių kalbos komisija.

MACIJUSKO PREMIJA ŽURNALISTAMS

Lietuvos žurnalistų sąjunga, Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija ir Biržų rajono savivaldybė 2008 m. įsteigė kasmetinę Antano Macijausko premiją. Ji skiriama žurnalistui už geriausius žurnalistikos darbus (straipsnius, publikacijas, fotografijų ciklus, publicistinius leidinius, televizijos ir radijo laidas, paskelbtas visuomenės informavimo priemonėse per kalendorinius metus) arba iniciatyvas (įvykdytas per kalendorinius metus), atskleidžiančias žmogiškąjį orumą, švietėjiškos veiklos įprasminimą, ugdančias pilietinį patriotizmą, nacionalinio pasididžiavimo jausmą, meilę valstybinei kalbai ir nacionalinei kultūrai, pilietinės visuomenės ugdymą, valstybingumo ir tautinio tapatumo

įprasminimą ir ugdymą, žodžio laisvės įtvirtinimą.

IS ANTANO MACIJUSKO BIOGRAFIJOS

Antanas Macijauskas (Maciejauskas) gimė 1874 m. kovo 31 d. Pasvaliečių kaime, Pabiržės valsčiuje. Lietuvos inžinierius, publicistas, žurnalistas, vertėjas, mokslininkas ir visuomenės veikėjas, Didžiojo Vilniaus Seimo delegatas. Nesiekęs karjeros, visada dirbęs tą darbą, kuris tuo metu lietuvių tautai buvo reikalingiausias.

A. Macijauskas vadovavo P. Vileišio įsteigtoms mechanikos dirbtuvėms Vilniuje. 1902–1913 m. dirbo fabrių inspektoriumi Rygoje, dalyvavo Lietuvių šalpos draugijos veikloje, buvo šios draugijos pirmininkas. Rygoje su kitais įkūrė muzikos ir teatro draugiją „Kanklės“ (veikė 1904–1914), laikraštį „Rygos garsas“ (ėjo 1909–1917), 1905 m. įsteigė lietuvišką knygyną, veikusį 15 metų. Spausdino populiarias pažintines, publicistikos knygas, 1906 m. išleido V. Kudirkos „Tautinę giesmę“. 1895–1904 m. įvairiais

slapyvardžiais bendradarbiavo lietuviškose laikraščiuose „Varpas“, „Ūkininkas“, „Vilniaus žinios“, „Vienybė lietuvininkų“.

1900 m. Sankt Peterburge išleido lietuvišką žemėlapi „Žemlapis lietuviškai latviško krašto“. Cenzūrai uždraudus jo platinimą, Vyriausiosios spaudos reikalų valdybos viršininkui kunigaikščiui N. V. Šachovskojui iškėlė bylą ir ją laimėjo, įrodęs, kad lietuviškosios spaudos draudimas yra juridiskai neteisėtas, nes nebuvo išleista jokie įsakymo spaudai lietuviškomis raidėmis drausti. Byla buvo vienas pagrindų baigti spaudos draudimą.

Nuo 1912 m. Lietuvių mokslo draugijos narys. 1913 m. Šeduvoje įsteigė žemės ūkio mašinų dirbtuves, 1914–1918 m. kaip karo prievolininkas dirbo Turkestane, medvilnės ir aliejaus gamyklos Kokande ir higroskopinės vatos įmonės direktorius.

Grįžęs į Lietuvą 1919 m. – Susisiekimo ministerijos vyresnysis inspektorius, Geležinkelių tarybos narys, Geležinkelių departamento direktorius, nuo 1924 m. Technikos inspekcijos, nuo 1925–ųjų Statybos inspekcijos vyr. inspektorius. 1922–1923 m. Lietuvos atstatymo komisaras, nuo 1931 m. vertėsi privačia statybų inžinieriaus praktika.

Mirė 1950 m. kovo 28 d. Palaidotas Pabiržėje, Biržų rajone.

Antano Macijausko medalis, teikiamas kartu su premija

Iš lietuvių kovų dėl gimtosios kalbos teisių Seinų diecezijoje

BRONIUS MAKASKAS

Pranešimas, skaitytas 2023 metų lapkričio 18 dieną Lenkijos lietuvių mokytojų konferencijoje Seinų „Lietuvių namuose“

Lietuvių bandymai atgauti arba „įpiliētinti“ savo kalbos teises religinėje praktikoje lenkų ir lietuvių istoriografijoje vadinami tiesiog konfliktu. Pagalvokime, ar adekvačiai. Manychiau, kad tai, kaip ir daug kas mūsų istoriografijoje, perimta iš kaimynų be gilesnės refleksijos. Konfliktas yra labai parankus terminas norint niveliuoti problemas esmę. Tačiau aš ne apie tai. Mūsų kalba bendroje Respublikoje bei vėliau carinės Rusijos vergovėje dar griežčiau buvo stumiama iš viešojo gyvenimo. Gūdžiame XIX a. lietuviybė, taigi pirmiausiai kalba, buvo atsidūrusi ant pražūtis slenkščio. Ir nemanau, kad tai tik literatūrinis terminas. Ne vien „Duokim garo!“ laidoje „žalnierėlis“, „strielčiukas“, „nedatulnas“ ir daugelis kitų lenkiškų žodžių jau laikomi mūsų kultūros propaguotojų lietuvių etnografiniais perliukais. Tai rodo, kaip labai buvome savo kalbą nuskurdinę. Ir dar iki galo iš skurdo neišsivadavome.

Apie tą visuotinį reiškinių kaip skaudulį skelbė Simonas Daukantas ir vėlesni šviesuoliai. Lenkai, kurių kalba buvo prisotinta vokiečių terminų, nuo jų „apsivalė“. Liko tik tie, kurie įsikūnijimo kalboje negrįžtamai, tapo savastimi (pvz., hebel, dach, furman...). Jų lenkai su folkloru susijusiose laidose nekaiščioja žiūrovams ar klausytojams, bet ieško bei pristato autentiškus, senus, jau seniai nevartojamus,

užmirštus slaviškus žodžius, vadindami juos savos kalbos lobynu.

Kodėl mūsų kaimas, nekalbant apie miestus, taip prisisotino svetimybų? Tiek bendroje Respublikoje, tiek carinėje Rusijoje rusinų ir lenkų, vėliau rusų kalbos vertintos kaip derančios aukščiausio visuomenės sluoksnio atstovams, tapusios po lotynų „paaukštėjimo“ ir tarptautiniuose kontaktuose vartotinomis kalbomis. Tuo metu lietuvių kalba tebuvo gyva kaimuose, mažuose miesteliuose tarp kaimiečių, engiamų baudžiauninkų (tiesa, Žemaitijoje išliko ir tarp pasiturinčio sluoksnio atstovų). Ne vien lenkai, bet ir lenkakalbiai tikėjosi, kad lietuviai, prisimindami vadinosios Abiejų Tautų Respublikos laikus, galiausiai perims jų kalbą. Tokią nuostatą gilino lietuviško spausdinto žodžio trūkumas (ypač Vilniaus ir Seinų vyskupijose) ir didžiulę įtaką gyventojams turėjęs lietuvių dvasininkų polinkis pamokslus sakyti lenkiškai bei religinio patarnavimo tvarka, diskriminuojanti lietuvius Vilniaus ir Seinų vyskupijose. Savo ruožtu carinė valdžia, slopin-dama lenkų nepriklausomybės siekius, skatino rusifikaciją. Vienaip ar kitaip, tiek lenkai, tiek rusai neturėjo abejonių, kad lietuviškasis etnosas ilgai nei perims socialiai aukštesnę nei lietuvių poziciją užimančias rusų ar lenkų kalbą, kultūrą ir galiausiai politinį savęs pačių suvokimą.

Šiam procesui pasipriešinti pamatus paklojo Lietuvos Herodotu kartais vadinamas Simonas Daukantas (1793–1864 m.) – Lietuvos istorikas, rašytojas, ir jo darbą tęsęs Motiejus Valančius, Žemaičių vyskupas (1801–1875 m.), švietėjas (knygnešių sąjūdžio rėmėjas), rašytojas, istorikas, blaivybės sąjūdžio organizatorius, teologijos daktaras. Jų idėjos ir veikla buvo tuomet labai reikalingos ir tapo stimulu reikalauti pamaldų (pradžioje papildomų) lietuvių kalba Vilniaus ir Seinų vyskupijose XIX a. pradžioje. Tai tęsėsi net XX amžiuje ir reiškė lietuvių sąmonėjimą (valstietiškos inteligentijos proveržį) bei dėl to besikeičiančius lietuvių ir lenkų tarpusavio santykius. Tačiau kad patys lietuviai virstų politine tauta ir siektų savosios valstybės, tuomet galima buvo tik nedrąsiai svajoti. Ypač kai mums keičiant kursą į savarankiškumą teko susidurti ne vien su rusiškuoju imperializmu, bet ir lenkiškuoju šovinizmu, pastojusiu kelią lietuvių kalbai viešajame ir religiniame gyvenime.

Objektyvumo dėlei pripažinkime, kad lietuvių kalbos ir istorijos pusėn stojo nemažas būrys Lietuvos lenkakalbių rašytojų, tačiau taip praeitį suplakė su lenkiškumu, kad Varšuvoje ir Poznanėje beveik patikėta, jog Lietuva tai Lenkija, ypač šią tezę perkėlus į politikos ir kultūros lauką.

Bronius Makauskas skaito pranešimą

Svarus impulsas padėčiai gerėti buvo 1904 m. spaudos lotynišku raidynu draudimo panaikinimas. Mus dominančioje vyskupijoje svarbūs pakeitimai laukė įsteigus 1826 m. Seinų kunigų seminariją. Ji turėjo prisidėti prie šiaurinės, t. y. lietuviškosios, vyskupijos dalies klierikų mokslinimo palengvinimo. Tiesa, jau nuo Seinų vyskupijos įkūrimo 1818 m. buvo keičiama papildomų pamaldų „tikinčiųjų liaudies kalba“ tvarka. Vyskupas Mikalojus J. Manugevičius (Mikołaj J. Manugiewicz, 1825–1834) išlaikydavo nusistovėjusią pamaldų tvarką su ryškia lenkų kalbos dominacija, o vyskupas Povilas Strašinskis (Paweł Straszyński, 1836–1847) nevengdavo tvirtinti daugelį lietuviškų parapijų kunigus, nemokančius lietuvių kalbos, juo labiau kad tiek Seinų seminarijoje, tiek vyskupijoje tarp kunigų, dėstytojų ir seminaristų vyravo lietuvių kilmės asmenys, galintys tas vietas užimti. Tiesa, ta mūsų kalba dar atrodė labai prastai. Paskyrimus lydėjo lenkų

kalbos tvirtinimas ir giedojimuose bei papildomose apeigose (pagrindinės buvo atliekamos lotynų kalba). To pavyzdys – 1837 m. Lazdijų dekanate veikė tik viena Mirosłavo parapija su lietuviškomis pamaldomis ir mišriais pamokslais bei vieną kartą per mėnesį lietuviškais giedojimais.

Iki XIX a. 8-ojo dešimtmečio dar lietuviai dėstytojai, kunigai ir klierikai vartodavo vyskupijoje, taigi ir seminarijoje, lenkų ir rusų kalbas. Lietuvių kalba leidiniai buvo draudžiami ir už jų slaptą naudojimą persekiota. Gimtoji kalba skleidėsi per uždraustus savišvietos būrelius. 1873 m. išsiuntinėta klebonams kalbų vartojimo religinėje praktikoje anketa liudija jau tarp lietuvių ir lenkų kilusias kontroversijas.

Taip palaiapsniui, augant iš liaudies kilusių asmenų išsilavinimui, kilo ir lietuvių plačiau sklindantis tautinis sąmoningumas. Seinų kunigų seminarija ir Marijampolės gimnazija tapo vienais svarbiausių lietuvių tautinio atgimimo židinių. XIX a.

antrojoje pusėje lietuvių kalba religinėje praktikoje virto pagrindine ir pirmaplane tautiniam judėjimui problema. „Aušra“, „Varpas“ ir po jų einantys leidiniai suformulavo tautinę programą, kurioje kova dėl savos kalbos, literatūros tapo svarbiausia. Uždraudus lietuvių spaudą lotyniškais rašmenimis, nemažai leidinių į Suvalkų guberniją gabenta iš Prūsijos (Mažosios Lietuvos). Seinų seminarijoje nuo 1881 m. veikė slaptos lietuvių klierikų organizacijos, draugijos, būreliai, stiprinantys lietuvių sąmoningumą, ta linkme vis dažniau veikė šia dvasia auklėti ir į parapijas patekę kunigai. Parapijose, kur gyveno ir lenkų, kad ir mažai, jie nenorėjo prarasti savo dominavimo, tad kildavo įvairaus pobūdžio nesantaika: nuo raštiškų skundų vyskupams iki kruvinių riaušių.

Viena pirmųjų vietų Seinų vyskupijoje, kur kilo nesantaika dėl pamaldų tvarkos ir kalbos (1881 m.), buvo Vištytis. Šave laikinčių lenkais grupė parašė vyskupui skundą, nurodydami, kad gyvenvietėje kalbama lenkiškai ir nesuprantama lietuviškai, o apylinkės lietuviai dauguma supranta lenkiškai. Argumentuota, kad vieną sekmadienį pamokslai buvo sakomi lenkiškai, kitą lietuviškai, o naujas klebonas nesako pamokslų lenkų kalba, įvedė giedojimus lietuvių kalba ir katekizavimą. Vyskupas Petras Povilas Vežbovskis (Piotr Paweł Wierzbowski, 1872–1893) kleboną privertė nusileisti, o vikarą, įgyvendinantį naują tvarką, perkėlė į kitą parapiją.

Lenkams lietuvių sąmoningumo kėlimas nepatiko. Jie lietuvių kalbos viešinimo ir įteisinimo pradą ėmė diskredituoti, apšaukė litvomanija, rusų intriga. Taip smarkiai pakenkė bendros Respublikos įvaizdžiui, tarpusavio kultūriniais ir politiniams santykiams. To savo paklydimo nenori daugeliu atvejų pripažinti iki dabar, taip „paklydėliais“ laikydami lietuvius.

(Bus daugiau)

Mokykla. Kokiomis sąlygomis mokėmės?

VYTAUTAS PEČIULIS

Mokykla duoda pagrindą gyvenimui, pradėdant nuo pirmos raidės kuriamas gyvenimo pamatas. Karui pasibaigus nebuvo paisoma, kiek metų turint reikia pradėti lankyti mokyklą. Todėl pradėdavo įvairaus amžiaus vaikai.

Aš, būdamas ne visai aštuonerių metų, 1949-aisiais, ėmiau lankyti Navinykų mokyklą. Ji buvo pas ūkininką viename kambaryje. Rytinėje pamainoje mokėsi trečias ir ketvirtas skyriai, popietinėje – pirmas ir antras. Suolai buvo dviviečiai ir viename sėdėjome trise, tarp kitko, aš. Mokytojas buvęs vienas ir viskas dėstyta lenkų kalba. Didžiausias sunkumas. Mat dauguma vaikų nemokėjo šios kalbos. Mokytojas buvo lietuvis, dėstė lenkiškai, tik kieme užkalbintas atsakydavo lietuviškai. Dauguma nemokantys lenkų kalbos nesuprasdavo, apie ką mokytojas kalba. Paklausti su

ašaromis sakydavo, kad nesupranta. Atsiradus rimtai padėčiai mokytojas keletą žodžių pasakydavo lietuviškai, išversdamas į lenkų kalbą. Aš šiek tiek susigaudydavau, nes kaimynystėje gyveno lenkų šeima. Jie mokėjo lietuviškai, bet tarpusavyje kalbėdavo lenkiškai. Besiklausydamas jų kai kuriuos žodžius įsimindavau. Žaisdamas su vaikais taip pat girdėdavau šią kalbą ir kai kas pasilikdavo atminty. Mano pusseserė, anksčiau gyvenusi močiutės tėviškėje netoli Seinų, kur kaimynystėje buvo įsikūrusi lenkų šeima, su vaikais žaisdama pramoko lenkiškai kalbėti. Jai nebuvo sunku, viską suprato. Kiti vaikai manęs klausdavo: gal jos motina yra lenkė, kad ji gerai kalba lenkiškai?

Pirmame skyriuje buvo įvairaus amžiaus vaikų. Jie pradėjo mokytis ne pagal nustatytus metus, bet tada, kai tėvai juos atvedė. Pokariu nebuvo

tvarkos, todėl mokytis pradėdavo ne visi tų pačių metų. Sėdėjau suole su kitais dviem, kurių vienas buvo metais vyresnis, o kitas trejais – jis liko pirmame skyriuje antriems metams. Nors vienus metus buvo mokėsis lenkiškai, kalbą mokėjo labai prastai. Pirmais metais ji mokė moteris, nekalbanti lietuviškai. Minėtas mokinys į mokytoją vyrą kreipdavosi „proszę pani“ (kaip į moterį). Nesugebėjo atskirti, kaip kreiptis į moterį, o kaip į vyrą.

Spręsdamas uždavinius nemokėjau parašyti atsakymo. Pastebėjęs mokytojas sudėjo skaičius ir parašė „razem było“, pridėdamas gautą skaičių. Nuo to laiko visuomet parašydavau „razem było“, nesvarbu, ar tai buvo sudėtis, ar atimtis. Negreitai susigaudydavau, kokią užduotį reikia atlikti, todėl rašęs bet kokius skaičius juos sudėdavau ir parašydavau vienodą atsakymą „razem było“. Daug laiko reikėjo, norint suprasti lenkų kalbą ir teisingai atlikti uždavinius.

Metais vėliau, antrame skyriuje, mokiniai buvo šiek tiek pramokę lenkų kalbą, tai pamokos buvusios sklandesnės. Turbūt tėvams reikalaujant vieną pamoką per savaitę buvo dėstoma lietuvių kalba. Nebuvę tinkamų vadovėlių. Mokytojas liepė paprašyti tėvų suieškoti lietuviškų knygų. Susinešę mokiniai įvairių knygų ir senų žurnalų. Man mama surado prieškarinį pirmos klasės elementorių. Knygoje buvo Vytis ir Lietuvos vėliava. Kiti vaikai atsinešdavo žurnalų ir net maldaknygė pasi-taikė. Mama parašė savo dėdei į Ameriką, prašydama lietuviškų

Pirmoje eilėje iš kairės ketvirta mokytoja Aldona Pečiulytė, šalia vedėjas Antanas Valinčius ir mokytoja Marytė Krakauskaitė. Vytautas Pečiulis – virš vedėjo, su šviesiu švarku. Apie 1954–1955 m.

knygų. Atsiuntė pradžiamoksliams knygą, Vytės Nemunėlio slapyvardžiu Bernardo Brazdžionio parašytą „Meškiuką Rudnosiuką“, eilėraščių knygutę ir lengvos vaikiškos poezijos rinkinį su spalvotais paveikslukais. Iš manęs skolindavosi kiti vaikai, ir taip dvejus metus antrame ir trečiame skyriuose mokėmės lietuviškai.

Sunkūs buvę laikai. Ne visuomet buvo galima nusipirkti sąsiuvinų, pieštukų ir rašalo. Mokytojas metų pradžioje gaudavo kelis butelius rašalo, supilstydavo į rašalines, kurias mes vadinom *kalamorukais*, ir kurį laiką buvo kuo rašyti. Pritrūkus rašalo, jo tėvai pagamindavo iš juodų dažų medžiagoms dažyti. Nebuvo tai geriausias rašalas, bet iš bėdos galėjom rašyti. Mano mama buvo nusipirkusi juodų dažų. Aš nesakęs paėmiau ir daviau klasioko vyresnei seseriai, kad paruoštų rašalo. Jai pagaminus sumaniau pasipelnėti, imdamas po penkis grašius iš kiekvieno mokinio. Nuo antro skyriaus rašėm plunksna, bet ne visuomet ją buvo galima nusipirkti. Kai kurie tėvai padarydavo iš žąsies sparno didelių plunksnų. Rašydavom, bet rašalas nuvarėdavo, palikdamas daug dėmių sąsiuvinuose.

Į mokyklą atvyko apskrities švietimo atstovas, kurį vadinom inspektorium. Išgirdęs silpnai lenkiškai kalbančius, jis buvo nustebęs. Trečiame skyriuje mokantis atvyko lietuviškai kalbanti inspektorė. Geriau jautėmės, kai ji su mumis nesivaržydama kalbėjosi lietuvių kalba.

Ėmus lankyti ketvirtą skyrių įvyko didelis pokytis – krašto šviesuolių pastangomis buvo atidaryta lietuviška mokykla. Pradėjo dirbti du nauji lietuviai mokytojai: vienas augęs Seinų krašte, kitas – Lietuvoje, po karo pasilikęs Lenkijoje. Dauguma pamokų vyko lietuviškai. Lenkų kalbos pamoka buvo kiekvieną dieną. Istorija dėstyta iš lenkiško vadovėlio, bet atsakyti buvo leidžiama lietuviškai. Turint du mokytojus įsteigtas penk-

Mokytoja Marytė Krakauskaitė-Savickienė su auklėtinėmis Aldona Pečiulyte (kairėje) ir Birute Drūtyte

tas skyrius – antroje mokykloje, pas kitą ūkininką. Baigusiems ketvirtą skyrių palengvėjo, nes nereikėjo eiti į kitą mokyklą. Ankstesniais metais mokiniai turėjo lankyti Vidugirių mokyklą. Navinykuose į penktą skyrių atėjo tokių, kurie lankė Pristavonių keturmetę. Atsirado mokinių iš Kampuočių ir kitų kaimų.

Pradėjus mokslo metus nebuvo lietuviškų knygų. Suvalkų apskrities švietimo vadovybė su lietuviškai kalbančia inspektore gavo iš tuometinės Lietuvos reikalingus vadovėlius. Mokytojas pagabeno iš Suvalkų ir paskirstė visų skyrių mokiniams. Knygos buvo pilnos propagandos apie laimingą gyvenimą Tarybų Sąjungoje. Atvertus skaitinių viršelį buvęs paveikslas su keturiais mokytojais: Marksu, Engelsu, Leninu ir Stalinu. Kituose puslapiuose –

eilėraščiai ir skaitiniai, garbinantys tarybinę santvarką. Prisimenu eiles: „Mus Stalinas veda, mus Leninas moko, mes laimingiausi pasauly vaikai.“ Poemoje apie Staliną išsakyta: „Stalinai, tu toks didis, kad tau lenkiasi saulė.“ Skaitiniuose buvo garbinama Gegužės pirmosios šventė, Spalio revoliucija, kuri davė pradžią laimingam gyvenimui. Turėjom mokytis iš knygų, kuriose aukštinta tarybinė santvarka ir peikta „buržuazinė“ praeitis. Skaitiniuose buvęs mįslių puslapis, kur pirmoji mįslė skirta propagandai: „Vieno tėvo šešiolika dukrų ir visos jos lygios“ (mįslės įminimas – šešiolika broliškų respublikų). Stalinui mirus pagal švietimo valdžios nurodymus buvo aiškinama, koks geras jis buvęs vadovas, stengęsis dėl geresnės ateities. Vėliau, pažeminus aną santvarką,

buvo aiškinama, koks jis buvęs žiaurus, trėmęs nekaltus, sunaikinęs daug išradimų mokslo žmonių.

Pradėjęs dėstyti iš Lietuvos kilęs mokytojas, pasiklausęs kalbančių mokinių, pasakė: „Jus reikia pirma išmokyti lietuviškai kalbėti, tuomet vesim pamokas.“ Mokiniai kalbėjo žargonu. Sąsiuvinį vadino *kajetu*, suolą *lavke*, pieštuką *alavuku*, rašalą *atramentu*. Ir dar daug ką mokytojui nesuprantamais vardais. Buvom sulietuvinę lenkiškus pavadinimus. Dėjom pastangas ir greitai išmokom lietuviškai vadinti. Mokytojas išmokė lietuvių kalba melstis prieš pamokas (prašė to nesakyti). Dainavimo pamokose mokėmės dainų. Naujos buvo „Aš atsimenu namelį“, taip pat „Šalia kelio vieškelėlio gyveno saltyšius“, kurias su pamėgimu dainuodavom. Kitas mokytojas grojo akordeonu. Jis dainuojant pritardavo, tuomet dainavimas buvęs labai sklandus. Metus mokė du mokytojai. Pasibaigus mokslo metams, vienas jų buvo paimtas tarnauti kariuomenėje, kitas išvyko gyventi į kitą vietovę Lenkijoje.

Kitais mokslo metais man lankant penktą skyrių mokyklos vedėju buvo paskirtas prieškarinėje Lietuvoje baigęs Lazdijų „Žiburio“ gimnaziją kraštiečių Jonas Stoskeliūnas. Jis su dideliu pasiaukojimu dėstė lietuvių kalbą ir vedė kitas pamokas. Antroji mokytoja buvo Augustavo licėjų baigusi mergina. Ji dėstė lietuviškai, bet kalbą mokėjo silpnai, nes nebuvo lankiusi lietuviškos mokyklos. Tais pačiais metais kilo mintis steigti lietuvišką licėjų. Mokytojas Jonas Stoskeliūnas po darbo lankydavo apylinkėje šeimas, kuriose buvo tinkamo amžiaus gimnazistų, burdamas reikalingą mokinių skaičių. Nebuvo lengva steigti mokyklą, kai valdžia visaip trukdė. Sunkiomis sąlygomis gautas leidimas steigti, bet ne Punske. Surinkus nustatytą mokinių skaičių, licėjus pradėjo mokslo metus Suvalkuose. Nebuvo bendrabučio. Mokiniai turėdavo kiekvieną rytą traukiniu

iš Trakiškių stoties keliauti į Suvalkus. Pasibaigus pamokoms laukdami traukinio ruošdavo namų darbus. Licėjus pradėjo veikti man esant šeštame skyriuje. Mokslo metų pradžioje mokytojas Jonas Stoskeliūnas tris dienas dėstė Navinykų mokykloje, kitas tris Suvalkų licėjuje. Suradus tinkamą mokytoją, baigusį Lazdijų „Žiburio“ mokyklą, Stoskeliūnas ėmė dėstyti vien licėjuje Suvalkuose.

Kaip anksčiau minėjau, baigusieji keturklasę turėdavo lankyti kitas mokyklas. Vidugirių mokykla buvo arčiausia, tad ją dauguma ir pasirinkdavo. Nebuvo lengva mokiniams eiti į nutolusią mokyklą, bet kito pasirinkimo nebuvo. Įsteigus Navinykuose penktą skyrių, jį lankė mokiniai iš Pristavonių mokyklos, dauguma iš Kampuočių kaimo. Kitais mokslo metais įkurtas šeštas skyrius, dar kitais – septintas. Jam patalpos skirtos pas dar vieną ūkininką ir įdarbinta dar viena mokytoja, kuri buvo baigusi licėjų Seinuose. Mokytojai vedavo pamokas, pereidami iš vienos mokyklos į kitą. Į septintą skyrių atėjo mokinių iš Vaitakiemio mokyklos, kurioje jo nebuvo.

Atidarius mokyklą pas trečią ūkininką, kur buvęs septintas skyrius, mokė vedėjas Antanas Valinčius ir auklėtojos Marytė Krakauskaitė bei Aldona Pečiulytė. Labai suaktyvėjo mokyklos gyvenimas, mokytojai dėjo dideles pastangas ne tik mokydami, bet ir lietuvių kultūriniame gyvenime. Kiekvienais mokslo metais buvo paruošiamas vaidinimas, mokyta dainuoti ir šokti tautinius šokius. Pakilo tautiškumo lygis, nes mokėmės lietuviškai ir jautėmės esą ne tik mokiniai, bet ir artistai.

Baigiant šeštą skyrių apskrities švietimo vadovybė pasiūlė parinkti iš šešto ir septinto skyrių po du pirmaujančius mokinius dalyvauti savaitės ilgumo moksleivių stovykloje Liubline. Iš šešto skyriaus buvome išrinkti aš ir Danutė Krakauskaitė, o iš septinto – Birutė Grigutytė ir

Juozas Nevulis. Iš dalyvavusiųjų anoje stovykloje du jau yra mirę, o aš ir Birutė gyvenam Kanadoje.

Baigiantis mokslo metams reikėjo pasitikrinti sveikatą ir iš daktaro gautą pažymą pristatyti apskrities švietimo įstaigai. Paskirtą dieną nuvykom į nurodytą mokyklą Suvalkuose. Čia radom mokinius iš kitų apskrities mokyklų ir dvi lietuvaites iš tais laikais lenkiškos Vidugirių mokyklos. Nuvykus traukiniu į Liubliną, mus apgyvendino bendrabutyje, kuriame buvo dalyviai iš Augustavo ir Bielsk Podliaski apskričių. Iš trijų apskričių susirinko apie šimtą dalyvių. Lankėm istorines vietas, nuvežė į karo metais veikusį vokiečių koncentracijos lagerį „Majdanek“ ir Liublino pilį bei muziejų. Stovyklą paįvairino kinu, lėlių teatru ir kitomis pramogomis. Grįždami namo dar aplankėme Varšuvos zoologijos sodą, mums parodė miesto dalyje nuo karo laikų likusius griuvėsius.

Nesvarbu, kokiai santvarkai esant teko mokytis ar kad reikėjo prievarta garbinti laimingą gyvenimą, dėkoti už pasaulyje laimingiausią vaikystę. Užaugę likom ištikimi lietuvių kultūrai, nors lankydami mokyklą jautėme didelius trūkumus, norėjome mokytis geresnėmis sąlygomis. Prieš baigiant pradinę mokyklą vedėjas ir auklėtojos pasiūlė nusipirkti moksleivių kepures. Visi norėjome jas turėti. Tai buvo galvos puošmena, nors vilkėjom paprastus, daugiausia prastų namų gamybos medžiagų drabužius.

Apie mokytojus, kurie mus auklėjo, galima pasisakyti tik teigiamai. Jie pagal savo gabumus dėjo dideles pastangas, kad perduotų viską, kas būtų naudinga gyvenimui. Kiekvienas mokytojas turėjo savo gebėjimų. Buvo mokykloje toks atvejis su jauna mokytoja, kuri nerasdavo tinkamos išeities. Pamokos metu pirmokėlis atsistojęs pasiprašė išeiti rimtam reikalui, pavartodamas tokį žodį, kokį vartodavo namuose. Mokytoja, užuot pamokius, kaip mandagiau pasakyti,

patarus, kaip tokiu atveju kreiptis, išpeikė jo elgesį, pavadino mokinį begėdžiu. Mokinukas, atvestas motinos, patekęs tarp nepažįstamų, baiminosi, nežinojo jokių mandagumų. Yra toks pasakojimas: vienas pirmokėlis kreipėsi į mokytoją, netinkamai pavadindamas reikalą. Mokytoja pasakė mokiniams, kaip reikėtų kreiptis. Pasiūlė: „Jeigu norite vandens atsigerti, kelkit vieną pirštą, norėdami eiti nusišlapinti, kelkit du pirštus, o norėdami eiti išsituštinti – tris.“ Viskas vyko labai sklandžiai. Mokinukai keldami pirštus pagal reikalą pasiprašydavo. Kartą į mokyklą atvyko inspektorius. Jis atsisėdo mokytojos kėdėje, o mokytoja stovėjo už inspektoriaus nugaros. Inspektorius paklausė vaikų: „Ar žinot, kiek yra vienas ir du?“ Nors jie žinojo, bet nei vienas nedrįso pasakyti nepažįstamam asmeniui. Mokytoja bandė padėti, rodydama tris pirštus. Vienas mokinukas, kuris neišlardavo „r“ raidės, sako: „Inspektoriau, paziūrėk, mokytoja noli eit...“ Ir čia pavartojo paprastą žodį, kurį vartodavo prieš išmokstant pirštais duodamus signalus.

Vaikščiojom neturėdami tinkamo apavo, apsiavę vadinamaisiais medžiokais. Tai buvo apavas išskaptuotu mediniu padu, su prikaltu prie pado kabėmis odiniu *peratku*. Nepatogus. Dažnai nudaužydavom kulnelius ir vaikščiodavom susižeidę. Žiemą per atlydį prie medinio pado prilipdavo sniegas. Jį reikėdavo dažnai nudaužyti. Po užpenčiu primynus sniego reikėdavo pirštais iškrapštyti, kitaip netilpdavo pėda. Į mokyklos kambarį eidavom su vilnonėm kojine, palikdami medžiokus prieangyje. Patalpos buvo šildomos kūrenant krosnį. Prie jos buvę šilta, bet toliau, prie lauko sienos – šalta. Esant didesniai šalčiui su kailiniais sėdėdavom.

Dar man lankant šeštą skyrių klaseje buvo kryžius ir kalbėdavom maldą prieš pamokas. Valdžios patvarkymu kryžius buvo pašalintas ir maldą kalbėti nustota. Kilo tėvų ne-

pasitenkinimas, kaltintas vedėjas. Šis aiškino, kad tai padaryta pagal įsakymą. Tačiau ne visi tėvai tai suprato ir toliau kaltino mokytojus.

Kai būdavom mokykloje visą dieną, nuo aštuntos valandos ryto iki trečios ar ketvirtos po pietų, reikėdavo atsinešti ko nors pietums. Daugiausia tai buvo riekė naminės duonos. Kol būdavo obuolių, duona su obuoliu buvo skanumynas. Atsinešus gabaliuką sūrio arba sviestu ar kokiais nors riebalais pateptos duonos pietūs pagerėdavo. Buvo laikotarpis, kai mokykla gaudavo dėžėmis uogienės, kurią vadindavom marmeladu. Atsinešę gabalą duonos, patepę marmeladu pasigardžiuodami valgydavom. Žiemą išvirdavo kavos, pagamintos iš gruzdintų grūdų. Nors ji buvo juoda, bet šilta. Reikėdavo turėti savo puodelį. Man mama davė nuo karo laikų likusį vokišką kareivišką aliuminio puodelį su dviem judančiom rankenėlėmis. Patogus buvo, nes rankenėles galima buvo pritvirtinti prie diržo. Mokykla žiemą taip pat gaudavo žuvų taukų kapsulį. Jas mokytojas kasdien padalindavo. Reikėdavo neperkandus nuryti, nes buvo labai bjauraus skonio. Šeštam skyriuje buvome penki mokiniai, tai susidėję po zlotą iš kaimo krautuvėlės nusipirkdavom plytelę dirbtinio (mūsų vadinto *stučnu*) medaus. Padaliję į penkias dalis, pagardindavom juo atsineštą duoną.

Mokytojai baigiantis mokslo metams rengdavo ekskursijas. Kol

buvusi lenkiška mokykla, mokytojas nuvedė į Klevų mišką prie ežero, nes jis buvo kilęs iš to kaimo. Tuomet miške buvo žemuogių, kurios visiems labai patiko. Drąsesni galėjo pasimaudyti gražiame ežere. Veikiant lietuviškai mokyklai, vesdavo į apylinkės miškus ir prie Kampučių ežero. Gyvenantys netoli ežero didesnieji net vėžius surasti mokėjo. Mažesnius plukdydavo valtimi.

Besimokant vyresnėje klaseje, mokytoja, kuri buvo baigusi Augustavo licėjų, sumanė mokiniams parodyti Augustavo kanalą, apie kurį nemažai girdėdavom. Nuvykom vakariniu traukiniu į Suvalkus, o iš ten į Augustavą. Praleisti naktį ruošėmės traukinių stotyje. Tai sužinojęs stoties budėtojas pasiūlė pernaktvoti ten stovinčiuose dviejuose vagonuose. Čia galėjom ant suolų numigti. Rytą mokytoja pavedžiojo po miestą ir nuvedė prie kanalo. Išivaizdavom, kad jis yra labai platus, o tikrovėje tai buvo tik ežerus jungiantis siauras vandens ruožas. Praleidę likusį laiką prie ežero, vakariniu traukiniu sugrįžom namo.

Didžiausias trūkumas, jog neturime užtektinai nuotraukų, kad galėtume parodyti, kaip mes mokėmės. Nebuvo fotografų, kurie būtų galėję nufotografuoti, nedaug kas turėjo fotoaparatus. Tik prisiminimais galio pasidalinti tų laikų, kai keliaudami su sunkumais tiesėme kelią dabartiniam gyvenimui.

MIELI SKAITYTOJAI!

Labai prašom 1,5 proc. pajamų mokesčio skirti
Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklai.

KRS: 0000270261, cel szczególowy ZS w Sejnach 3888

Iš anksto tariame nuoširdžiausiai AČIŪ!

Seinų „Žiburio“ bendruomenė

*Yra gyvenime ir praeitis, ir ateitis,
Ir dideli darbai, ir didelės svajonės.
Laimingas tas, kas moka atvira širdim
Gyvenimą praeiti ir mylėti žmones.
Tad būk laimingas, kai vasara pražysta!
Tad būk laimingas, kai paukščiai grįžta!
Laimingas būk ir rudenį, ir žiemą...
Laimingas būk kiekvieną dieną!*

Kovo 13 d. **Kastantas Aleksa** iš Punsko šventė garbingą 80-ąją gimtadienį. Šio jubiliejaus proga karštai sveikiname Tave ir linkime daug gražių akimirkų. Tegul bėgantys metai niekada nepakeičia Tavo akių ir širdies šilumos. Lai rankos greit nepavargsta, o gyvenimo takas tebūna ilgas ir šviesus. Nuoširdžiai Tave sveikina

*Žmona Danutė, sūnus Ramūnas,
dukros Dalia ir Renata su šeimomis*

Kovo 11 d. **Romas Ališauskas** šventė 50-ąją jubiliejų.

*Yra metuose viena diena,
kai visą dieną šypsosi saulė,
o naktį krenta žvaigždės tik Tau.
Yra metuose diena, kai Tau akyse sutelpta
visos gelės ir visas pasaulis.
Yra metuose diena, kai Tau skiriami
patys gražiausi žodžiai...
Tai yra Tavo gimimo diena!*

Mylimas sūnau, broli, dėde, sveikiname Tave gražaus jubiliejaus proga, linkėdami, kad gyvenimas dar pažertų daug gražių laimės akimirkų. Sveikatos ir stiprybės!

*Tėvai, broliai Donatas, Vitas ir Tomas
su šeimomis*

Balandžio 2 d. **Algirdui Liškauskui** sukaks 80 metų!

*Gražiausių metų leiski palinkėti,
Te niekad nebūs rudens.
Pavasariai tebus džiaugsmu nusėti
Ir laimė širdyje gyvens.
Giedrų dienų Tau linkime,
Daug sukakčių dar švęst,
Ilgų ilgiausių metų
Ir laimėj bei džiaugsmo gyvent.*

Jubiliejaus proga sveikina ir stiprios sveikatos linki

*Sesuo Stasė su vyru Alvydu, sūnumis
Romu, Donatu, Vitu ir Tomu su šeimomis*

IEŠKOME DARBUOTOJO

su inžineriniu išsilavinimu,
braižančio AutoCAD.
Galimas nuotolinis darbas.

Teirautis tel. 662 052 299.

PRANEŠAME,

kad nuo 2024 m. kovo 4 d. Punsko paštas dirba:

- **pirmadieniais** 12.00–20.00 val.
(pertrauka 18.00–18.30 val.)

- **antradieniais–penktadieniais** 07.30–14.30 val.

Artimiausias ilgiau dirbantis paštas:
Seinai, J. Pilsudskio g. 24
08.00–18.00 val.

Lietuvos žiniasklaida

2024 02 26–03 12

Artėjant prezidento rinkimams, vis daugiau tam dėmesio skiria politologai, politikai ir, be abejo, žiniasklaida. Norintiems dalyvauti rinkimuose ir laiku Vyriausiajai rinkimų komisijai (VRK) pateikusiems visus reikalingus dokumentus išduoti parašų rinkimo lapai. Iki kovo 28 d. reikia surinkti bent 20 tūkst. remiančių piliečių parašų (ir popieriniu, ir elektroniniu būdu), o tada, jei nebus jokių trūkumų ar pažeidimų, kandidatai bus oficialiai registruoti dalyvauti rinkimuose, jų pavardės atsiras balsavimo biuletenyje. Po to lieka visai nedaug – surinkti kuo daugiau balsų per gegužės 12-ąją vykiantį balsavimą... Parašų rinkimo lapai išduoti 12 kandidatų.

Kaip skelbia žiniasklaida, pirmiausia reikiama kiekį palaikančiųjų parašų surinko valdančiosios Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) partijos kandidatė premjerė Ingrida Šimonytė. Ji tai padarė per vieną dieną. Tiesa, ji, skirtingai nei kiti kandidatai, parašus rinko tik internetu. Iš viso VRK patvirtino 33701 premjerės rėmėjų parašą (kiekvienas kandidatas gauna tūkstantį lapų, kuriuose galima surinkti 35 tūkst. parašų). Apie surinktą reikiama parašų kiekį paskelbė ir dabartinis šalies vadovas Gitanas Nausėda bei buvęs Konstitucinio Teismo (KT) pirmininkas Dainius Žalimas.

Aršus konservatorių politinis oponentas, Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos vadovas Ramūnas Karbauskis, kalbėdamas per „Žinių radiją“, kritikavo parašų rinkimo nugalėtoją I. Šimonytę: „Rinkimų kampanija šiandieną labai keista. Nesimato jos keliavimo pas žmones, šnekėjimo su žmonėmis. Jie yra supratę, kad eiti pas žmones dabar būtų nelabai naudinga,

nes būtų daug klausimų, į kuriuos nebūtų atsakymo. Tas parašų rinkimas tik internete rodo, kad eiti pas žmones, rinkti parašus būtų sudėtinga.“

Žymiai daugiau kritikos I. Šimonytei ir rinkimų komandai teko po to, kai buvo paskelbtas jos rinkiminis šūkis: „Stipri prezidentė. Stipri šalis“. „Jeigu stiprūs žmonės yra mūsų valstybės lyderiai, tada ir šalis mūsų yra stipri“, – komentodama šūkį sakė I. Šimonytė. Atidesni piliečiai pastebėjo, kad konservatorių kandidatės šūkis beveik sutampa su Rusijos prezidento Vladimiro Putino 2018 m. rinkimų kampanijos šūkiu „Stiprus prezidentas. Stipri Rusija“.

Tai pastebėjęs visuomenininkas Andrius Tapinas feisbuke rašė: „Pradedama Ingridos Šimonytės rinkimų kampanija. Atskleidžiamas šūkis – „Stipri prezidentė. Stipri šalis“.

Ir vienoje didžiausių partijų su didžiuliais komunikaciniais resursais neatsiranda nė vieno žmogaus, kuris pagoglintų ir suprastų, jog nėra pati geriausia mintis tiesiog atkartoti 2018 metų putino prezidento rinkimų šūkį „Stiprus prezidentas. Stipri rusija“.

Na kaip taip. Na kaip galima būti tokiais glušais. Ir dabar reikės arba apsimesti, kad nieko neįvyko, arba teisintis, kad šūkiu skiriasi, nes pas mus „šalis“, o pas putiną buvo „rusija“, arba skubiai ieškoti kažko kito ir sugalvojus „Lietuva aukščiau visko“ vis dėlto pasitikrinti.“

Reaguodamas į tai, konservatorių rinkimų štabo vadovas Mindaugas Lingė sakė, jog ketinama pakeisti asociacijas su Rusijos lyderio V. Putino naudotu lozungu keliantį šūkį.

Pati kandidatė, kaip ir prognozavo A. Tapinas, panašu, kad buvo linkusi apsimesti, jog „nieko neįvyko“, ir kilusios kritikos socialiniuose tinkluose

nebuvo linkusi sureikšminti. „Aš labai ramiai į šią kritiką reaguojau, nes jeigu galėčiau sugalvoti šūkį, kuris išspręstų visas Lietuvos problemas, tai tikrai tol kankinčiausi, kol jį sugalvočiau. Ne šūkiu laimi rinkimus, o kandidatai laimi rinkimus. Ar jūs galvojate, kad aš seku V. Putino šūkius? Tikrai ne, ir dar daugiau: V. Putinas nebuvo originalus tame šūkyje“, – žurnalistams kalbėjo premjerė.

Pasak portalo lrytas.lt, politikos ekspertai susidariusiai situacijai turėjo vieną paprastą paaiškinimą ir pirštu bedė į kadenciją baigusią prezidentę Dalią Grybauskaitę bei jos buvusį komandos narį. Vytauto Didžiojo universiteto politologas Ignas Kalpokas svarstė, kad „šiuo atveju I. Šimonytės rinkiminis štabas bandė apeliuoti į kadenciją baigusios prezidentės D. Grybauskaitės įvaizdį. Mat premjerės prezidentinio rinkimų štabo vadovas M. Lingė – ir buvęs prezidentės D. Grybauskaitės vyriausiasis patarėjas“. I. Kalpoko nuomone, 2019 m. rinkimuose nemažai rinkėjų nebalsojo už I. Šimonytę dėl to, kad ji yra moteris. „Tuo metu D. Grybauskaitėi pavyko išvengti šios problemos būtent todėl, kad ji buvo matoma kaip stipri moteris – kaip moteris su tam tikra kūno dalimi, pavadinkime taip. Iš dalies šiuo šūkiu buvo bandoma į tai apeliuoti“, – dėstė politologas.

Tokia situacija pasinaudojo politikų pagrindiniu I. Šimonytės konkurentu prezidento rinkimuose įvardijamas Ignas Vėgėlė. Jis Tarptautinės moters dienos proga į Vyriausybę atnešė Rusijos vėliava apjuostų tulpių puokštę. „Ypatingą puokštę mūsų rinkimų štabas parengė kandidatėi į prezidentus Ingridai Šimonytei. Ypatinga spalvų gama, ypatinga juostelė. Linkime viso ko geriausio stipriai

vadovei“, – savo feisbuko paskyroje išplatintame vaizdo įrašė kalbėjo I. Vėgėlė. Ar toks kandidato poelgis nepadarys jam „meškos paslaugos“? Pasak žiniasklaidos, sumanymas supykde net ir jo paties gerbėjus, o kai kurie po įrašu rašė, kad I. Vėgėlė „ką tik prarado dalį savo rinkėjų“.

Pagrindine veikėja I. Šimonytė netikėtai tapo ir kitoje istorijoje. Vasario mėnesį Lietuvoje viešėjęs buvęs JAV sausumos pajėgų vadas Europoje generolas Ben Hodges pareiškė, jog karo atveju Lenkijos kariuomenė neateitų į pagalbą Lietuvai. Televizijos kanalo TV3 laidoje „Dėmesio centre +“ dalyvavusi premjerė irgi patvirtino: Lietuvos užpuolimo atveju Lenkija mūsų negintų. „Aš žinau tam tikrus teisinius apribojimus, kurie Lenkijos Respublikoje išties egzistuoja. Tai čia ne politinis sprendimas visų lygių ar kažkas. Yra labai aiškūs teisiniai apribojimai <...>“.

Tokios pareigos (Lietuvos užpuolimo atveju – red. past.) įstatymai nenumato“, – televizijai sakė ministrė pirmininkė.

Premjerės mintys nustebino politikus. Kai kurie sakė nesuprantantys, kaip tokie klausimai per dvejus metus nuo Rusijos invazijos į Ukrainą pradžios nebuvo išspręsti. Krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas naujienu agentūrai BNS sakė, jog negali komentuoti šio pareiškimo, tačiau pripažino, kad formuluotėse „ne viskas tikslu“. Buvęs KT pirmininkas, Laisvės partijos kandidatas prezidento rinkimuose D. Žalimas teigė, kad premjerės pareiškimas yra „ne itin atsakingas“ ir mažai ką bendro turintis su teise. „Pasakyti, kad pasisakymas nustebino, būtų melas. Jis šokiravo. Kadenciją baigianti premjerė viešai pradeda kalbėti apie tai, kad kažkokie teisiniai formalumai neleistų Lenkijos kariams vienašališkai ginti Lietuvos. Kaip gali būti, kad per dvejus metus nuo kruvinos agresijos prieš Ukrainą pradžios tokie formalumai neišspręsti? Ypač turint omenyje praėjusios

Lenkijos vyriausybės geranoriškumą Lietuvos atžvilgiu?“ – socialiniuose tinkluose rašė opozicinės Demokratų sąjungos „Vardan Lietuvos“ lyderis, buvęs premjeras Saulius Skvernelis.

Premjerę kritikavo ir valdančiosios koalicijos partneriai. „Liberalų frakcijos Seime seniūnas Eugenijus Gentvilas pripažįsta, kad I. Šimonytė savo pareiškimais „nepataikė į natą“, – rašė portalas lrt.lt. Anot portalo, panašios pozicijos laikėsi ir Laisvės frakcijos parlamente vadovas Vytautas Mitailas. Jis pripažino, kad viešas valstybių partnerių abipusių išipareigojimų kvestionavimas gali atsukti ir prieš Lietuvą, ir prieš valstybes partneres. „Nežinau, ko tuo siekė premjerė – ar čia buvo liežuvio nuslydimas, ar kažkoks vidaus politikai skirtas klausimas, bet tikrai iš to nieko gero nesigavo“, – pabrėžė parlamentarai.

Prezidentas G. Nausėda, komentodamas situaciją, žiniasklaidai sakė, jog šalys yra pasirengusios gintis nuo galimo priešo kartu. Šiuo tikslu rengiamos ir karinės pratybos. Anot šalies vadovo, svarstymai, kad karo atveju lenkai ir lietuviai gintų tik savo šalių teritorijas, prieštarauja kolektyvinės gynybos saugumo principams. „Gaila, kad taip atsitiko ir lygioje vietoje sukėlėme nesusipratimą. Tai kam mes visa tai darome, jeigu to scenarijus „X“ atveju kiekvienas stovėsime savo sienos pusėje ir ginsime tik savo teritoriją? Tai yra visiškai priešinga NATO, kaip kolektyvinės saugumo sistemos, logikai“, – žurnalistams sakė G. Nausėda. Visgi, Prezidento nuomone, dėl teisinių aspektų geriausiai situaciją pakomentuotų patys Lenkijos lyderiai. „Dėl Lenkijos Respublikos teisinės padėties ir status quo komentavimo, manau, būtų tikslingiausia paklausti pačių Lenkijos Respublikos vadovų. Mano įsitikinimu, mes tikrai esame pasirengę ginti savo teritoriją kartu“, – sakė jis.

Nors premjerės žodžiai užfiksuoti televizijos laidos įrašė, tačiau, kaip pasaulyje įprasta, kai politikai neturi

ką atsakyti į kritiką, belieka aiškinti, kad „mane ne taip suprato“. Taip pasielgė ir I. Šimonytė. „Aš turėčiau išreikšti nusistebėjimą, kad visa tai virto kažkokiu mano pareiškimu, kad aš pasakiau, jog Lenkija mūsų negins. Aš norėčiau tai paneigti. Aš noriu pasakyti, kad tikrai nepasakiau, jog lenkai mūsų negins. Noriu tą labai aiškiai pasakyti: tokio pasakymo nei drįščiau, nei galėčiau pasakyti“, – premjerės mintis perteikė naujienu agentūra „Elta“.

Apie pasirošimą padėti gintis karo atveju pareiškė ir Lenkijos svarbiausi asmenys. „Lietuva gali pasikliauti mumis. Jei reikės, Lenkijos kariai atsistos petys į petį su Lietuvos kariais apginti kiekvieno Šiaurės organizacijos teritorijos colio nuo priešiškos atakos“, – sakė Lenkijos prezidentas Andžejus Duda (Andrzej Duda), drauge su G. Nausėda stebėdamas Lenkijos nacionalines pratybas „Dragon 2024“. „Lenkijos ir Lietuvos solidarumas agresijos atveju nėra kvestionuojamas“, – viešėdamas Lietuvoje patvirtino ir Lenkijos premjeras Donaldas Tuskas (Donald Tusk). „Važiudamas į Vilnių žiūrėjau, kas įrašyta mūsų gynybos planuose, jeigu būtų užpulta Lietuva ar Lenkija, koks mūsų bendradarbiavimas šiame kontekste. Su ministre pirmininke abudu žinome ir patys puikiai suprantate, kad spaudos konferencija nėra ta vieta, kur galima nagrinėti operatyvinius planus, NATO planus arba atskirų šalių gynybinius planus. Žinome, kad politinis gyvenimas yra toks, kad kartais privalome komentuoti ir paaiškinti apie mūsų saugumą, o tai tikrai yra nelengva“, – sakė D. Tuskas žiniasklaidai, panašu, bandydamas švelninti situaciją ir gelbėti Lietuvos premjerę. „Pasak D. Tusko, kad nebūtų spekuliuojama šiuo klausimu, Lenkijos ir Lietuvos užsienio reikalų ir gynybos ministrai artimiausiu metu numatys „visas detales, kad nebūtų komunikacijos klausimų ir neaiškumų“, – rašė portalas lrt.lt.

Kviečiame prenumeruoti lietuviškus leidinius

**Visus leidinius galima prenumeruoti ištikus metus
„Aušros“ redakcijoje Punske (Mickevičiaus g. 23) ir
LLD būstinėje Seinuose (Vilniaus g. 9) arba**

banko pavedimu – mokėjimo paskirtyje nurodyti prenumeruojamą leidinį.

Adresas Stowarzyszenie Litwinów w Polsce, 16-500 Sejny, ul. Wileńska 9

SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

Bankas Bank Spółdzielczy Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny

Sąsk. nr. PL 23 93540007 0000 0000 0198 0002